

This Question Paper contains 19 printed pages.

Seat No.:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Sl. No. : 100044

141(GHE)

(March, 2022)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

- સૂચનાઓ :
- 1) આ પ્રશ્નપત્રમાં કુલ 64 પ્રશ્નો છે.
  - 2) બધાજ પ્રશ્નો ફરજિયાત છે. વિકલ્પો આંતરિક છે.
  - 3) જમણી બાજુ આપેલા અંક ગુણ દર્શાવે છે.
  - 4) પ્રશ્નોની સૂચના પ્રમાણે જ જવાબ લખો.
  - 5) નવો વિભાગ નવા પાના પર લખવો.

વિભાગ - A

■ નીચેના 1 થી 20 પ્રશ્નોના આપેલા વિકલ્પો પસંદ કરી જવાબ લખો. દરેક પ્રશ્નનો 1 ગુણ છે. [20]

- 1) કયા મનોવૈજ્ઞાનિકે ગંધના છ પ્રકાર આપ્યા છે ?
(A) જે.બી. વોટ્સન
(B) ફોઈડ
(C) ઈલીઝાબેથ હરલોક
(D) હેનિંગ
- 2) ત્વચા દ્વારા કેટલા પ્રકારના સંવેદનાનો અનુભવ થાય છે ?
(A) ત્રણ
(B) નવ
(C) બે
(D) ચાર
- 3) થોર્નડાઈકે બિલાડી પરના પ્રયોગોમાં બિલાડીને કેટલા પ્રયત્નએ શિક્ષણ મળ્યું હતું ?
(A) છ
(B) ચોવીસ
(C) બાર
(D) અઢાર
- 4) કોહલરે કયા પ્રાણી પર પ્રયોગ કર્યા હતા ?
(A) ઊંદર
(B) બિલાડી
(C) કુતરો
(D) ચિમ્પાન્ઝી

- 5) કેટલી બુદ્ધિશક્તિ ધરાવનાર વ્યક્તિનો સમાવેશ સામાન્ય કક્ષામાં થાય છે ?
- (A) 120 થી 130
 (B) 90 થી 109
 (C) 70 થી 79
 (D) 80 થી 89
- 6) રેવનની બુદ્ધિ કસોટી કઈ સાલમાં રચવામાં આવી હતી ?
- (A) ઈ.સ. 1920
 (B) ઈ.સ. 1940
 (C) ઈ.સ. 1936
 (D) ઈ.સ. 1967
- 7) મનોવલણ જન્મજાત નહિ પરંતુ કેવા હોય છે ?
- (A) અપેક્ષિત
 (B) અનિવાર્ય
 (C) સંપાદિત
 (D) કાયમી
- 8) માનવીના મનમાં રૂઢ થયેલા ખોટા ખ્યાલોને શું કહે છે ?
- (A) મનોવલણ
 (B) પૂર્વગ્રહ
 (C) અભિસંધાન
 (D) સામાજિકરણ
- 9) માનવ જાતને ભારતની અપ્રતિમ ભેટ કઈ છે ?
- (A) ધ્યાન અને યોગ
 (B) સંગીત અને નૃત્ય
 (C) અભિસંધાન
 (D) વ્યાયામ
- 10) વોલ્ટર કેનને શારીરિક પ્રતિક્રિયાનું મોડલ ક્યારે રજૂ કર્યું ?
- (A) 1920
 (B) 1919
 (C) 1910
 (D) 1905

- 11) હિમશીલાનું ઉદાહરણ કયા ખ્યાલ સાથે સંબંધિત છે ?
- (A) મનોજાતીય અવસ્થા
 (B) સ્વપ્ન અવસ્થા
 (C) ચેતન-અચેતન મન
 (D) બચાવ પ્રયુક્તિ
- 12) અજ્ઞાત કે અભાનપણે અહમ્ને ટકાવી રાખવાની પ્રયુક્તિને શું કહે છે ?
- (A) દમન
 (B) બચાવ પ્રયુક્તિ
 (C) વ્યક્તિત્વ
 (D) સ્વપ્ન અવસ્થા
- 13) અસરકારક સલાહના લક્ષણો નીચેમાંથી કોણે દર્શાવ્યા છે ?
- (A) પેટ્ટરશન
 (B) મોર્ગન
 (C) જે.બી. વોટસન
 (D) ફોઈડ
- 14) મહર્ષિ મહેશ યોગી દ્વારા કયા ધ્યાનનો પ્રસાર થયો છે ?
- (A) વિપશ્યના (B) ભાવાતીત
 (C) માર્ઈન્ડફૂલ (D) લેશ્યા ધ્યાન
- 15) હવાના પ્રદુષણને લીધે કઈ બિમારીનું પ્રમાણ વધુ જોવા મળે છે ?
- (A) કેન્સર
 (B) શ્વસનતંત્રના રોગો
 (C) લોહીનું ઊંચું દબાણ
 (D) ચામડીના રોગો
- 16) રેફ્રિજરેટરમાં કયાં વાયુનો ઉપયોગ થાય છે ?
- (A) ઓક્સિજન
 (B) ક્લોરોફ્લુરો કાર્બન
 (C) કાર્બન ડાયોક્સાઈડ
 (D) નાઈટ્રોજન

- 17) બે અથવા બેથી વધુ વ્યક્તિઓ વચ્ચેની મોઢા-મોઢની વાતચીત એટલે શું ?
- (A) નિરીક્ષણ
(B) સર્વેક્ષણ
(C) મુલાકાત
(D) પ્રયોગ
- 18) ઈચ્છિત પ્રવૃત્તિને પ્રબળ કરે તેને શું કહેવાય ?
- (A) પ્રબલન
(B) પ્રેરણા
(C) વસ્તુ
(D) ગ્રાહક
- 19) “વિધાયક મનોવિજ્ઞાન એ લાંબો ઇતિહાસ અને ટૂંકો ભૂતકાળ ધરાવે છે.”
એવું કોણે નીધ્યું છે ?
- (A) સેલિગમેન
(B) મેસ્લો
(C) પીટરસન
(D) રોજર્સ
- 20) બિન શાબ્દિક સંકેતોને પારખવામાં કોણે વધુ કુશળ જોવા મળે છે ?
- (A) સ્ત્રીઓ
(B) પુરુષો
(C) બન્ને સરખા કુશળ જોવા મળે છે
(D) કંઈ કહી ન શકાય

વિભાગ - B

- નીચેના 21 થી 30 પ્રશ્નોના ઉત્તર 1 વાક્યમાં લખો. દરેક પ્રશ્નનો 1 ગુણ છે. [10]
- 21) “કડવો સ્વાદ” જીભના કયા ભાગથી પારખી શકાય છે ?
- 22) કોહલરે ચિમ્પાન્ઝી પર આંતરસૂઝના પ્રયોગો કયા ટાપુ પર કરેલો છે ?

- 23) શાબ્દિક કસોટી કોને કહે છે ?
- 24) સમૂહ માધ્યમનાં સાધનોના નામ આપો.
- 25) મનોશારીરિક રોગો એટલે શું ?
- 26) વર્તનવાદના પ્રણેતા કોણ હતા ?
- 27) સલાહની વ્યાખ્યામાં કયાં ત્રણ સામાન્ય તત્ત્વો જોવા મળે છે ?
- 28) ઘોંઘાટ એટલે શું ?
- 29) અમલદારશાહી સંરચના એટલે શું ?
- 30) સુખના પ્રકારો જણાવો.

વિભાગ - C

- નીચે આપેલા 31 થી 44 પ્રશ્નોમાંથી કોઈપણ 10 પ્રશ્નોના ટૂંકમાં જવાબ લખો.
દરેક પ્રશ્નના 2 ગુણ છે.

[20]

- 31) ધ્યાનને આકર્ષનારા વ્યક્તિલક્ષી ઘટકો જણાવો.
- 32) ધ્યાનનો કેન્દ્ર પ્રદેશ એટલે શું ?
- 33) વિધાયક પ્રબલન એટલે શું ? ઉદાહરણ સહિત સમજાવો.
- 34) બુદ્ધિઆંકનું સૂત્ર ઉદાહરણ સહિત સમજાવો.
- 35) મનોવલણના સ્વરૂપના કોઈપણ ચાર મુદ્દાઓ સમજાવો.
- 36) “પૂર્વગ્રહ વિષયક જન્માવે છે” – સમજાવો.
- 37) WHO એ આપેલ માનસિક સ્વાસ્થ્યની વ્યાખ્યા આપો.
- 38) Reuptake પ્રક્રિયા એટલે શું ?
- 39) ઊપરી અહમની સમજૂતિ આપો.
- 40) સલાહાર્થી કોને કહેવાય ?
- 41) યોગના આઠ અંગોના નામ આપો.

- 42) કર્ટ લેવિનનો જીવન અવકાશનો ખ્યાલ સમજાવો.
- 43) વિજ્ઞાપનની અસરકારકતા માટે કયા પરિબલો નિર્ણાયક બને છે ?
- 44) પરણેલા લોકો કોનાથી વધુ સુખી હોય છે ?

વિભાગ - D

- નીચે આપેલા 45 થી 58 પ્રશ્નોમાંથી કોઈપણ 10 પ્રશ્નોના મુદ્દાસર જવાબ લખો.
દરેક પ્રશ્નના 3 ગુણ છે.

[30]

- 45) ઊંડાઈના એકનેત્રીય સંકેતો જણાવી કોઈપણ બે સમજાવો.
- 46) થોર્નડાઈકનો પ્રયોગ સમજાવો.
- 47) બુદ્ધિ અંગેના સામાન્ય સંભવિતતા આલેખનની સમજૂતી આપો.
- 48) પ્રતિભા સંપન્નતાના લક્ષણો સમજાવો.
- 49) મનોવલણો જૂથ વ્યાપી હોય છે. સવિસ્તાર સમજાવો.
- 50) કાયદા દ્વારા પૂર્વગ્રહો ઘટાડી શકાય તે ઉદાહરણ આપી સમજાવો.
- 51) લેઝરસે આપેલા મૂલ્યાંકનના તબક્કાઓ સમજાવો.
- 52) મનોશારીરિક રોગો તરીકે “ડાયાબિટીસ” સમજાવો.
- 53) મનોપચાર અને સલાહ વચ્ચેના ત્રણ તફાવતો લખો.
- 54) “પ્રાણાયામ” વિશે નોંધ લખો.
- 55) પર્યાવરણને બચાવવાના ઉપાય તરીકે સ્વૈચ્છિક સાદગીની સમજૂતી આપો.
- 56) પુનઃ ઉપયોગ અને ઊર્જા સંરક્ષણની સમજૂતી આપો.
- 57) લેખિત કસોટીઓની સમજૂતી આપો.
- 58) લગ્નના કાયદાઓ વર્ણવો.

વિભાગ - E

- નીચે આપેલા 59 થી 64 પ્રશ્નોમાંથી કોઈપણ 4 પ્રશ્નોના સવિસ્તાર ઉત્તર લખો. દરેક પ્રશ્નના 5 ગુણ છે.

[20]

- 59) ધ્યાનનાં વસ્તુલક્ષી નિર્ધારકો ઉદાહરણ સહિત સમજાવો.
- 60) પ્રત્યક્ષીકરણમાં સંગઠનના નિયમો સમજાવો.
- 61) સ્કિનરની સમસ્યા પેટીની રચના અને તેની પ્રયોગ યોજના સમજાવો.
- 62) કોહલરે ચિમ્પાન્ઝી પર કરેલા પ્રયોગો જણાવી, બે લાકડીવાળો પ્રયોગ સવિસ્તાર સમજાવો.
- 63) ગાર્ડનરનો બહુવિધ બુદ્ધિનો સિદ્ધાંત સમજાવો.
- 64) “શ્રીન હાઉસ અસર” ની વિગતે ચર્ચા કરો.

Seat No.:

--	--	--	--	--	--	--	--

Sl. No. :

141(H)

(March, 2022)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

सूचनाएँ :

- 1) इस प्रश्नपत्र में कुल 64 प्रश्न हैं।
- 2) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं। विकल्प आंतरिक हैं।
- 3) प्रश्नों के अंक दाहिनी ओर दिए गए हैं।
- 4) प्रश्नपत्र में दी गई सूचना के अनुसार ही उत्तर लिखिए।
- 5) नए विभाग के प्रश्नों के उत्तर नए पन्ने पर लिखिए।

विभाग - A

निम्नलिखित 1 से 20 प्रश्नों के विकल्पों में से सही विकल्प चुनकर उत्तर लिखिए।
प्रत्येक प्रश्न के लिए 1 अंक है :

[20]

- 1) गंध के छः प्रकार किस मनोवैज्ञानिक ने बताया हैं?
(A) जे.बी. वॉटसन (B) फ्रॉइड
(C) इलिजाबेथ हरलॉक (D) हेनिंग
- 2) त्वचा के द्वारा कितने प्रकार के संवेदनों का अनुभव होता है?
(A) तीन (B) नौ
(C) दो (D) चार
- 3) थोर्नडाइक के बिल्ली के प्रयोग में बिल्ली ने कितने प्रयत्न में शिक्षा प्राप्त की?
(A) 6 (B) 24
(C) 12 (D) 18
- 4) कोहलर ने किस प्राणी पर प्रयोग किए हैं?
(A) चूहा (B) बिल्ली
(C) कुत्ता (D) चिम्पांजी

- 5) कितनी बुद्धि क्षमता रखने वाले व्यक्ति का समावेश सामान्य कक्षा में होता है?
 (A) 120 से 130 (B) 90 से 109
 (C) 70 से 79 (D) 80 से 89
- 6) रेवन की बुद्धि कसौटी की रचना किस वर्ष में हुई?
 (A) ई.स. 1920 (B) ई.स. 1940
 (C) ई.स. 1936 (D) ई.स. 1967
- 7) मनोभाव जन्मजात नहीं हैं, परन्तु कैसे होते हैं?
 (A) अपेक्षित (B) अनिवार्य
 (C) संपादित (D) स्थायी
- 8) मनुष्य के मन में रूढ़ बने हुए गलत ख्यालों को क्या कहते हैं?
 (A) मनोभाव (B) पूर्वग्रह
 (C) अभिसंधान (D) सामाजीकरण
- 9) मानवजाति के लिए भारत की अमूल्य भेंट कौन-सी है?
 (A) ध्यान-योग (B) संगीत-नृत्य
 (C) अभिनय (D) व्यायाम
- 10) वॉल्टर केनन ने शारीरिक प्रतिक्रिया का मॉडल कब प्रस्तुत किया?
 (A) 1920 (B) 1919
 (C) 1910 (D) 1905
- 11) हिमशिला का उदाहरण कौन-से ख्याल के साथ संबंधित है?
 (A) मनोजातीय अवस्था (B) स्वप्नावस्था
 (C) चेतन-अचेतन मन (D) बचावप्रयुक्ति
- 12) अज्ञात या बिनाहोशपूर्वक अहम् को टिकाए रखने की प्रयुक्ति को क्या कहा जाता है?
 (A) दमन (B) बचावप्रयुक्ति
 (C) व्यक्तित्व (D) स्वप्नावस्था
- 13) असरकारक सलाह के लक्षण किसने दर्शाए हैं?
 (A) पेट्टरशन (B) मोगन
 (C) जे.बी. वॉटसन (D) फ्रोइड

- 14) महर्षि महेश योगी द्वारा कौन-से ध्यान का प्रसार हुआ है?
- (A) विपश्यना (B) भावातीत
(C) माईन्डफुल (D) लेश्या ध्यान
- 15) हवा के प्रदूषण की वजह से कौन-सी बीमारी का प्रमाण ज्यादा देखने को मिलता है?
- (A) कैंसर (B) श्वसनतंत्र के रोग
(C) खून का ऊँचा दबाव (D) चमड़ी का रोग
- 16) रेफ्रिजरेटर में कौन-से वायु का उपयोग होता है?
- (A) ऑक्सीजन (B) क्लोरोफ्लुरो कार्बन
(C) कार्बन डायऑक्साइड (D) नाइट्रोजन
- 17) दो या दो से ज्यादा व्यक्तियों की आमने-सामने की मौखिक बातचीत क्या है?
- (A) निरीक्षण (B) सर्वेक्षण
(C) मुलाकात (D) प्रयोग
- 18) इच्छित प्रवृत्ति को प्रबल करे, उसे क्या कहते हैं?
- (A) प्रबलन (B) प्रेरणा
(C) वस्तु (D) उपभोक्ता
- 19) “सकारात्मक मनोविज्ञान का लंबा इतिहास और संक्षिप्त भूतकाल है” -ऐसा किसने कहा है?
- (A) सेलिंगमेन (B) मेस्लो
(C) पीटरसन (D) रोजर्स
- 20) अशाब्दिक संकेतों को परखने में कौन ज्यादा कुशल दिखाई देता है?
- (A) स्त्री (B) पुरुष
(C) दोनों ही समान कुशल देखे जाते हैं (D) कुछ कह नहीं सकते हैं

विभाग - B

- निम्नलिखित 21 से 30 प्रश्नों के उत्तर एक वाक्य में लिखिए। प्रत्येक प्रश्न के लिए 1 अंक है :

[10]

- 21) कड़वा स्वाद जीभ के किस भाग से परखा जाता है?

- 22) कोहलर ने चिम्पांजी पर अंतर्दृष्टि के प्रयोग कौन से टापू पर किए?
- 23) शाब्दिक कसौटी किसे कहते हैं?
- 24) समूह माध्यम के साधनों के नाम लिखिए।
- 25) मनोशारीरिक रोग अर्थात् क्या?
- 26) व्यवहारवाद के प्रणेता कौन थे?
- 27) सलाह की परिभाषा में कौन से तीन सामान्य तत्त्व देखने को मिलते हैं?
- 28) शोर का अर्थ क्या है?
- 29) अमलदारशाही संरचना क्या है?
- 30) सुख के प्रकार बताइए।

विभाग - C

■ निम्नलिखित 31 से 44 प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए। दिए गए 14 प्रश्नों में से 10 प्रश्नों के उत्तर लिखिए। प्रत्येक प्रश्न के लिए 2 अंक हैं : [20]

- 31) ध्यान को आकर्षित करने वाले व्यक्तिलक्षी परिबल बताइए।
- 32) ध्यान का केन्द्रप्रदेश अर्थात् क्या?
- 33) विधायक प्रबलन अर्थात् क्या? उदाहरण सहित समझाइए।
- 34) बुद्धिआंक का सूत्र सोदाहरण समझाइए।
- 35) मनोभाव के स्वरूप के कोई चार मुद्दे दर्शाइए।
- 36) पूर्वग्रह विषचक्र उत्पन्न करते हैं, समझाइए।
- 37) WHO के द्वारा दी गई मानसिक स्वास्थ्य की व्याख्या लिखिए।
- 38) Reuptake प्रक्रिया किसे कहते हैं?
- 39) उच्च अहम् को समझाइए।
- 40) सलाहार्थी किसको कहते हैं?

- 41) योग के आठ अंगों के नाम दीजिए।
42) कर्ट लेविन के जीवन अवकाश का ख्याल समझाइए।
43) विज्ञापन की असरकारकता के लिए कौन-से घटक निर्णायक होते हैं?
44) विवाहित लोग किससे ज्यादा सुखी होते हैं?

विभाग - D

■ निम्नलिखित 45 से 58 प्रश्नों के उत्तर मुद्दासर लिखिए। दिए गए 14 प्रश्नों में [30]
से किन्हीं 10 प्रश्नों के उत्तर लिखिए। प्रत्येक प्रश्न के लिए 3 अंक हैं :

- 45) गहराई के एकनेत्रीय संकेतों को स्पष्ट करके किन्हीं दो को समझाइए।
46) थोर्नडाइक के प्रयोग को समझाइए।
47) बुद्धि के बारे में सामान्य संभविवता के आलेख को समझाइए।
48) प्रतिभासम्पन्न के लक्षणों को समझाइए।
49) मनोभाव समूह व्यापी होते हैं, सविस्तार समझाइए।
50) कानून द्वारा पूर्वग्रह कम हो सकते हैं, सोदाहरण समझाइए।
51) लेजारस द्वारा दिए गए मूल्यांकन के सोपानों को समझाइए।
52) मनोशारीरिक रोग के रूप में डायबिटीज़ को समझाइए।
53) मनोपचार और सलाह के बीच तीन अंतर लिखिए।
54) "प्राणायाम" के बारे में जानकारी लिखिए।
55) पर्यावरण को बचाने के उपाय के रूप में स्वैच्छिक सादगी को समझाइए।
56) पुनः उपयोग और ऊर्जा संरक्षण को समझाइए।
57) लिखित परीक्षण को समझाइए।
58) विवाह के लाभ बताइए।

विभाग -E

- निम्नलिखित 59 से 64 प्रश्नों के सविस्तार उत्तर लिखिए। दिए गए 6 प्रश्नों में [20]
से किन्हीं 4 प्रश्नों के सविस्तार उत्तर लिखिए। प्रत्येक प्रश्न के लिए 5 अंक हैं :

- 59) ध्यान के वस्तुलक्षी निर्धारकों को सोदाहरण समझाइए।
- 60) प्रत्यक्षीकरण के संगठन के नियमों को समझाइए।
- 61) स्किनर की समस्यापेटी की रचना एवं प्रयोग को समझाइए।
- 62) कोहलर के चिम्पांजी के प्रयोग की जानकारी देकर दो लकड़ीवाला प्रयोग सविस्तृत समझाइए।
- 63) गार्डनर के बहुविध बुद्धि के सिद्धांत को समझाइए।
- 64) "ग्रीन हाउस प्रभाव" की विस्तारपूर्वक चर्चा कीजिए।

Seat No.:

--	--	--	--	--	--	--	--

Sl. No. :

141(E)

(March, 2022)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

Instructions :

- 1) This question paper contains total 64 questions.
- 2) All questions are compulsory. Options are internal.
- 3) Figures to the right side indicate full marks to the questions.
- 4) Answer the questions according to the instructions.
- 5) Start a new section on a new page.

SECTION - A

■ In the following 1 to 20 questions choose the correct option [20]
and answer the questions. Each question carries 1 mark :

- 1) Which psychologist has given six types of smell?
(A) J.B. Watson (B) Freud
(C) Elizabeth Hurlock (D) Henning
- 2) How many types of sensations are experienced by the skin?
(A) Three (B) Nine
(C) Two (D) Four
- 3) In Thorndike's experiment, how many trials did the cat take to learn ?
(A) 6 (B) 24
(C) 12 (D) 18
- 4) On which animals did Kohler perform his experiment?
(A) Rat (B) Cat
(C) Dog (D) Chimpanzee
- 5) Under which I.Q. score do average individual come?
(A) 120 to 130 (B) 90 to 109
(C) 70 to 79 (D) 80 to 89

- 6) When was Raven's intelligence test created?
(A) 1920 (B) 1940
(C) 1936 (D) 1967
- 7) Attitudes are not inborn but they are _____?
(A) Expected (B) Inevitable
(C) Learned (D) Permanent
- 8) What are firm negative thoughts in the mind of the individual called as?
(A) Attitude (B) Prejudice
(C) Conditioning (D) Socialization
- 9) Which is India's invaluable gift to mankind?
(A) Meditation and Yoga (B) Music and Dance
(C) Acting (D) Exercise
- 10) When did Walter Canon give the model for bodily reaction?
(A) 1920 (B) 1919
(C) 1910 (D) 1905
- 11) The example of iceberg is related to which concept?
(A) Psychosexual stage
(B) Dream state
(C) Conscious-unconscious
(D) Defence mechanism
- 12) What do we call the method used for retaining the ego unconsciously?
(A) Repression
(B) Defence mechanism
(C) Personality
(D) Dream state
- 13) Who has given the characteristics of effective counselling?
(A) Patterson (B) Morgan
(C) J.B. Watson (D) Freud

- 14) Which type of meditation was propoganded by Maharshi Mahesh Yogi?
(A) Vipasyana (B) Transcendental
(C) Mindful (D) Leshya
- 15) Due to air pollution the ratio of which disease increases?
(A) Cancer
(B) Respiratory diseases
(C) High blood pressure
(D) Skin diseases
- 16) Which gas is being used for the refrigerator?
(A) Oxygen
(B) Chlorofluorocarbon
(C) Carbon dioxide
(D) Nitrogen
- 17) Face to face conversation between two or more persons is known as :
(A) Observation (B) Survey
(C) Interview (D) Experiment
- 18) What provides force to the likely behaviour?
(A) Reinforcement (B) Motivation
(C) Object (D) Customer
- 19) Who noted that "Positive psychology has long history and short past?"
(A) Seligman (B) Maslow
(C) Peterson (D) Rogers
- 20) Who is more expert in identifying non-verbal cues?
(A) Women
(B) Men
(C) Both are equally capable
(D) Can't say anything

SECTION - B

- **Answer the following questions from 21 to 30 in one sentence each. Each question carries 1 mark :** [10]
- 21) In which part of the tongue we can experience bitter taste?
  - 22) On which island Kohler conducted the experiment of learning by insight on chimpanzee?
  - 23) What is a verbal test?
  - 24) Name the tools of mass-media.
  - 25) What are psychophysical disorders?
  - 26) Who was the founder of behaviourism?
  - 27) Which three common factors can be seen in the definition of counselling?
  - 28) What is noise?
  - 29) What is bureaucratic structure?
  - 30) Name the types of Happiness.

SECTION - C

- **Answer the following questions any 10 out of 14 questions from 31 to 44 in brief. Each question carries 2 marks :** [20]
- 31) State the subjective determinants of attention.
  - 32) What is the meaning of focus of attention?
  - 33) What is positive reinforcement? Explain giving an example.
  - 34) Explain with example formula of IQ.
  - 35) State any four points of nature of attitude.
  - 36) "Prejudice gives rise to poisonous feelings". Explain.
  - 37) Define mental health according to WHO.
  - 38) What is reuptake process?

- 39) Explain the concept of Super ego.
- 40) Whom can we call counselee?
- 41) Name the eight aspects or steps of Yoga.
- 42) Explain the concept of 'Life Space' given by Kurt Lewin.
- 43) Which factors become judgmental for the effectiveness of an advertisement?
- 44) Married people are happier than whom?

SECTION - D

■ **Answer the following questions any 10 out of 14 questions from 45 to 58 to the point. Each question carries 3 marks : [30]**

- 45) State monocular cues and explain (Any Two).
- 46) Explain Thorndike's experiment.
- 47) Explain the normal probability curve of intelligence.
- 48) Explain the characteristics of giftedness.
- 49) Explain that attitudes are group oriented.
- 50) Explain how norms can help to reduce prejudice. Give illustration.
- 51) Explain the stages of stress evaluation given by Lazarus.
- 52) Explain diabetes as a psycho physiological disorder.
- 53) Write three differences between psychotherapy and counselling.
- 54) Write a note on 'Pranayama'.
- 55) Explain voluntary simplicity as an attempt to save environment.
- 56) Explain the concept of recycling and energy conservation.
- 57) Explain written test.
- 58) Explain the advantages of marriage.

SECTION - E

- Give detailed answers of any four out of six questions from 59 to 64. Each question carries 5 marks :

[20]

- 59) Explain with examples the objective determinants of attention.
- 60) Explain laws of perceptual organization.
- 61) Explain Skinner's puzzle box and how it's used in the process of experiment.
- 62) State the experiments conducted by Kohler on chimpanzee and explain the experiment with two sticks.
- 63) Explain Gardner's theory of multiple intelligence.
- 64) Discuss the 'Green House Effect' in detail.

--	--	--	--	--	--	--	--

Sl. No. : 102561

136(GHE)

(March, 2022)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

સૂચનાઓ :

- 1) આ પ્રશ્નપત્રમાં કુલ પાંચ વિભાગો છે.
- 2) આ પ્રશ્નપત્રમાં કુલ 64 પ્રશ્નો છે.
- 3) પ્રશ્નની સામે લખેલ અંક ગુણ દર્શાવે છે.
- 4) પ્રશ્નની સૂચના પ્રમાણે જવાબ લખો.
- 5) નવો વિભાગ નવા પાના ઉપર લખો.

વિભાગ - A

નીચેના આપેલા પ્રશ્નક્રમાંક 1 થી 20 સુધીના બહુવિકલ્પ પ્રશ્નોમાંથી સાચો વિકલ્પ પસંદ કરી જવાબ લખો. દરેકનો 1 ગુણ છે.

[20]

- 1) અમુક નિશ્ચિત વિધાન માટે વપરાતા A થી Z સુધીના કેપિટલ અક્ષરોને શું કહેવાય છે ?
  - (A) તાર્કિક કારક
  - (B) વિધાનપરક અચલ
  - (C) વિધાનપરક પરિવર્તી
  - (D) સર્વોપરી કારક
- 2) ત્રણ સાદા વિધાનોવાળા જટિલ સંયુક્ત વિધાનના સત્યતા કોષ્ટકમાં કેટલી હરોળ હોય છે ?
  - (A) આઠ
  - (B) છ
  - (C) બે
  - (D) ચાર
- 3) જે દલીલ અપ્રમાણભૂત ન હોય તે દલીલ કેવા પ્રકારની હોય છે ?
  - (A) સત્ય
  - (B) અસત્ય
  - (C) પ્રમાણભૂત
  - (D) શંકાસ્પદ

- 4) દલીલમાં ફલિત વિધાનની સંખ્યા કેટલી હોય છે ?
- (A) એક
(B) ત્રણ
(C) બે
(D) ચાર
- 5) MP ને લગતા નિયમના રૂપમાં કયા તાર્કિક કારકનો ઉપયોગ થાય છે ?
- (A) $\vee$
(B) $\sim$
(C) $\rightarrow$
(D) $\leftrightarrow$
- 6) $p \vee q$ અને $\sim q$ તેથી p આ રૂપ કયા નિયમનું છે ?
- (A) Add
(B) CD
(C) MT
(D) DS
- 7) સંવિધાનમાં પ્રત્યેક પદનો ઉપયોગ કેટલીવાર થાય છે ?
- (A) એક
(B) બે
(C) ત્રણ
(D) છ
- 8) 'હાહન' ભેદમાં સાધ્યવિધાન કયું છે ?
- (A) હા
(B) ના
(C) હ
(D) ન
- 9) કઈ વ્યાપ્તિ કાર્યકારણ સંબંધ સ્થાપે છે ?
- (A) વૈજ્ઞાનિક વ્યાપ્તિ
(B) અવૈજ્ઞાનિક વ્યાપ્તિ
(C) સાદી ગણનામૂલક વ્યાપ્તિ
(D) નિગમન
- 10) અનિવાર્ય શરતોનો સમુચ્ચય એટલે શું ?
- (A) નિગમન
(B) આંશિક શરત
(C) વ્યાપ્તિ
(D) પર્યાપ્ત શરત

- 11) કયા ધનને શ્રેષ્ઠ ધન કહ્યું છે ?
- (A) ચલણી નાણું
(B) સુવર્ણ મુદ્રા
(C) બચાવેલું ધન
(D) વિદ્યારૂપી ધન
- 12) સત્ય એટલે શું ?
- (A) ઈશ્વર
(B) જ્ઞાનનો ગુણ
(C) વિશેષણ
(D) સંકલ્પના
- 13) ધર્મની આગવી વિશેષતા કઈ છે ?
- (A) જ્ઞાન
(B) ભક્તિ
(C) નીતિ
(D) વૈરાગ્ય
- 14) “નિરંતર પ્રાર્થના કરતા રહો” આ આજ્ઞા કયા ધર્મગ્રંથમાં છે ?
- (A) બાઈબલ
(B) માનવ ધર્મ
(C) કુરાન
(D) આપણો ધર્મ
- 15) જગતમાં વિદ્યમાન ધર્મોની સંખ્યા કેટલી છે ?
- (A) 09
(B) 10
(C) 11
(D) 20
- 16) જગતમાં વિદ્યમાન ધર્મોમાં અર્વાચીન ધર્મ કયો છે ?
- (A) હિન્દુ ધર્મ
(B) તાઓ ધર્મ
(C) ઈસ્લામ ધર્મ
(D) શીખ ધર્મ
- 17) જૈન ધર્મના પ્રથમ તીર્થંકર કોણ હતા ?
- (A) ઋષભદેવ
(B) પ્રભાકર
(C) કપિલદેવ
(D) સોમદેવ

18) હિન્દુ ધર્મનો ઉદ્ભવ ક્યાં થયો છે ?

- (A) ચીન
- (B) પશ્ચિમ એશિયા
- (C) જાપાન
- (D) ભારત

19) સાત્વિક આહારથી ચિત્ત કેવું બને છે ?

- (A) અસંતુલિત
- (B) સંતુલિત
- (C) આવેગિક
- (D) ચંચળ

20) અષ્ટાંગયોગના બહિર્ગો કેટલા છે ?

- (A) એક
- (B) ત્રણ
- (C) ચાર
- (D) પાંચ

વિભાગ - B

■ નીચે આપેલા પ્રશ્નક્રમાંક 21 થી 30 સુધીના પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં જવાબ આપો.
દરેકનો 1 ગુણ છે.

21) સત્યતાફલનલક્ષી કારકો કેટલા છે ?

22) દલીલના પ્રામાણ્યનો નિર્ણય શેના પર આધારિત છે ?

23) 'Conj' નો નિયમ બીજા કયા નામે ઓળખાય છે ?

24) નિરુપાધિક વિધાનના ઈયત્તાની દષ્ટિએ પડતા પ્રકારોના નામ જણાવો.

25) આલ્ફ્રેડ બેકન સાદી ગણનામૂલક વ્યાપ્તિને શું કહે છે ?

26) 'તમે હસો છો ત્યારે સુંદર લાગો છો' આ કયા પ્રકારનું વિધાન છે ?

27) ધાર્મિક જીવનનો આરંભ શેનાથી થાય છે ?

28) 'જૂનો કરાર' કયા ધર્મનો ધર્મ ગ્રંથ છે ?

29) જૈન ધર્મના ધર્મ ગ્રંથનું નામ લખો.

30) ભારતે વિશ્વને આપેલું અમૂલ્ય નજરાણું શું છે ?

વિભાગ - C

નીચેના 31 થી 44 સુધીના પ્રશ્નોમાંથી કોઈપણ 10 પ્રશ્નોના ઉત્તર ટૂંકમાં લખો.
દરેક પ્રશ્નના 2 ગુણ છે.

[20]

31) '→' નું સત્યતાકોષ્ટક રચો.

32) જટિલ સંયુક્ત વિધાનોના પ્રકારોના નામ લખો.

33) વિધાન માટેનું તદેવાર્થક રૂપ એટલે શું ?

નીચેના પ્રશ્નનંબર 34 અને પ્રશ્નનંબર 35 ની દલીલો પ્રમાણભૂત બને એ રીતે ખાલી જગ્યા પૂરો અને એ દલીલ માટેના જે પ્રમાણભૂત રૂપનું સ્થાનાપત્તિનિદર્શન હોય તે રૂપ લખો.

34) J V (K & R)

∴ J

35) [(H V K) → J] & (H & K)

∴ _____

36) સંવિધાનની આકૃતિ એટલે શું ?

37) પક્ષપદ કોને કહેવાય છે ?

38) કાર્યકારણનો નિયમ એટલે શું ?

39) સામાજિક મૂલ્યોના ઉદાહરણો આપો.

40) કોઈપણ બે શારીરિક મૂલ્યોના ઉદાહરણો આપો.

41) 'ધૃ' ધાતુનો અર્થ લખો.

42) વિનોબાજીએ આપેલા ધર્મ અને વિજ્ઞાન અંગેના સમીકરણ લખો.

43) કોન્ફ્યુશિયસધર્મમાં ધર્મના કયા પાંચ બંધનોનો આગ્રહ છે ?

44) પાંચ યમના નામ જણાવો.

વિભાગ - D

નીચે આપેલા પ્રશ્નક્રમાંક 45 થી 58 સુધીના પ્રશ્નોમાંથી કોઈપણ 10 પ્રશ્નોના મુદ્દાસર જવાબ લખો. દરેક પ્રશ્નના 3 ગુણ છે.

[30]

45) ટૂંકનોંધ લખો : સર્વોપરીકારક

અથવા

વિધાનપરક પરિવર્તી

- 46) સત્યતાકોષ્ટકની રીતનો ઉપયોગ કરીને નીચે આપેલું વિધાન, વિધાન માટેના રૂપમાંનું કયા પ્રકારનું છે તે નક્કી કરો.

$$\sim p \rightarrow (p \vee q)$$

- 47) સત્યતાકોષ્ટકની પ્રત્યક્ષ રીતનો ઉપયોગ કરીને નીચેની દલીલનું પ્રામાણ્ય નક્કી કરો.

$$A \& B$$

$$\therefore B \& A$$

- 48) નીચેની રૂપલક્ષી સાબિતીની ખાલી જગ્યા પૂરો :

1. $(J \rightarrow K) \& (L \rightarrow M)$ P
2. $J \& L$ P $\therefore K \& M$
3. $J \rightarrow K$ _____
4. J _____
5. K _____
6. $L \rightarrow M$ _____
7. L _____
8. M _____
9. $K \& M$ _____

- 49) નીચેની દલીલ પ્રમાણભૂત છે એમ રૂપલક્ષી સાબિતી રચીને સિદ્ધ કરો.

$$(P \& Q) \rightarrow [(P \rightarrow R) \& S]$$

$$(P \& Q) \& T$$

$$\therefore R \vee W$$

નીચેના પ્રશ્નનંબર 50 અને પ્રશ્નનંબર 51 ના સંવિધાનોની આકૃતિ અને ભેદ દર્શાવી સંવિધાનના નિયમોને આધારે તેમના પ્રામાણ્યની તપાસ કરો.

- 50) સર્વ ખાદી વસ્ત્રો આરામદાયક છે.
સર્વ ખાદી વસ્ત્રો હાથવણાટ છે.
 $\therefore$ સર્વ હાથવણાટ આરામદાયક છે.

51) પ્રાંજલ કિંજલની સખી છે.

ગુંજન પ્રાંજલની સખી છે.

∴ ગુંજન કિંજલની સખી છે.

52) ટૂંક નોંધ લખો : અનિવાર્ય શરત

અથવા

પર્યાપ્ત શરત

53) નીચેના પ્રાતીક રજૂઆતોમાંથી પ્રત્યેક અંગે તે કઈ વ્યાખ્યા રીતિની છે તે ઓળખાવો.

1. ABCD _____ abcd

BCD _____ bcd

∴ a એ A નું પરિણામ

2. XYZ _____ xyz

X⁽⁺⁾YZ _____ x⁽⁻⁾yz

X⁽⁻⁾YZ _____ x⁽⁺⁾yz

∴ X અને x વચ્ચેનું કાર્યકારણ સંબંધ

3. XYZ _____ xyz

Y એ y નું અગાઉથી જાણેલું કારણ

Z એ z નું અગાઉથી જાણેલું કારણ

∴ Z એ z નું કારણ

54) પ્રાર્થનાનું મહત્ત્વ ટૂંકમાં સમજાવો.

55) વિજ્ઞાનયુગમાં ધર્મનું મહત્ત્વ ટૂંકમાં સમજાવો.

56) નીચેના ધર્મોના સ્થાપકો કોણ છે ?

1. બૌદ્ધ ધર્મ   2. ખ્રિસ્તી ધર્મ   3. શીખ ધર્મ

57) અષ્ટાંગયોગના આઠ અંગો કયા કયા છે ? આકૃતિ દોરો.

58) પ્રાણાયામની પ્રક્રિયા સમજાવો.

વિભાગ - E

નીચે આપેલા પ્રશ્નક્રમાંક 59 થી 64 સુધીના પ્રશ્નોમાંથી કોઈપણ 4 પ્રશ્નોના સવિસ્તાર જવાબ લખો. દરેકના 5 ગુણ છે.

[20]

- 59) 'V' નું તાર્કિક સ્વરૂપ સત્યતાકોષ્ટકની મદદથી સ્પષ્ટ કરો અને વિકલ્પનનું લક્ષણ આપો.
- 60) નીચે આપેલી દલીલની પ્રાતીક રજૂઆત કરો અને સત્યતાકોષ્ટકની પ્રત્યક્ષ રીતનો ઉપયોગ કરીને તેનું પ્રામાણ્ય નક્કી કરો.
જો ભારતમાં હરિયાણી ક્રાંતિ આવે છે તો દેશ સમૃદ્ધ બને છે.
દેશ સમૃદ્ધ બને છે.
તેથી, ભારતમાં હરિયાણી ક્રાંતિ આવે છે.
- 61) વ્યાપ્તિના પ્રકારોને આકૃતિ દોરીને સમજાવો.
- 62) અનુમાનના પ્રકારો ઉદાહરણ આપી સમજાવો.
- 63) આચરણ યોગ્ય સદ્ગુણો અને ટાળવા યોગ્ય દુર્ગુણો કયા છે ?
- 64) સર્વધર્મ સમભાવ વિશે સમજૂતી આપો.

Seat No.:

--	--	--	--	--	--	--	--

Sl. No. :

136(H)

(March, 2022)

[Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100]

सूचनाएँ :

- 1) इस प्रश्नपत्र में कुल पाँच विभाग हैं।
- 2) इस प्रश्नपत्र में कुल प्रश्नों की संख्या 64 हैं।
- 3) प्रश्नों के गुण दाहिनी ओर दर्शाए गए हैं।
- 4) प्रश्न की सूचना अनुसार उत्तर लिखिए।
- 5) नया विभाग नए पन्ने पर लिखिए।

विभाग - A

निम्नलिखित 1 से 20 तक के वैकल्पिक प्रश्नों में से योग्य विकल्प चुनकर उत्तर लिखिए। प्रत्येक प्रश्न के लिए 1 अंक है।

[20]

- 1) अमुक निश्चित विधान के लिए उपयोगी A से Z तक के कैपिटल अक्षर को क्या कहते हैं—
(A) तार्किक कारक (B) विधानपरक अचल
(C) विधानपरक परिवर्ती (D) सर्वोपरि कारक
- 2) तीन सादे विधान वाले जटिल संयुक्त विधान के सत्यता कोष्ठक में कितनी पंक्तियाँ होती हैं?
(A) आठ (B) छः
(C) दो (D) चार
- 3) जो तर्क अप्रमाणभूत नहीं होता वह तर्क किस प्रकार का होता है?
(A) सत्य (B) असत्य
(C) प्रमाणभूत (D) शंकास्पद

- 4) तर्क में फलित विधान की संख्या कितनी होती है?
 (A) एक (B) तीन
 (C) दो (D) चार
- 5) MP से संबंधित नियम के रूप में किस तार्किक कारक का उपयोग होता है?
 (A) $\vee$ (B) $\sim$
 (C) $\rightarrow$ (D) $\leftrightarrow$
- 6) $p \vee q$ और $\sim q$ इसलिए p यह किस नियम का रूप है?
 (A) Add (B) CD
 (C) MT (D) DS
- 7) संविधान में प्रत्येक पद का उपयोग कितनी बार होता है?
 (A) एक (B) दो
 (C) तीन (D) छः
- 8) 'हाहन' भेद में साध्यविधान कौन-सा है?
 (A) हा (B) ना
 (C) ह (D) न
- 9) कौन-सी व्याप्ति कार्य-कारण संबंध स्थापित करती है?
 (A) वैज्ञानिक व्याप्ति (B) अवैज्ञानिक व्याप्ति
 (C) सादी गणनामूलक व्याप्ति (D) निगमन
- 10) अनिवार्य शर्तों का समुच्चय अर्थात् क्या?
 (A) निगमन (B) आंशिक शर्त
 (C) व्याप्ति (D) पर्याप्त शर्त
- 11) किस धन को श्रेष्ठ कहा गया है?
 (A) चलनी मुद्रा (B) सुवर्ण मुद्रा
 (C) बचाया धन (D) विद्यारूपी धन

- 12) सत्य अर्थात् क्या?
 (A) ईश्वर (B) ज्ञान का गुण
 (C) विशेषण (D) संकल्पना
- 13) धर्म की श्रेष्ठ विशेषता क्या है?
 (A) ज्ञान (B) भक्ति
 (C) नीति (D) वैराग्य
- 14) 'निरंतर प्रार्थना करते रहें' यह आज्ञा किस धर्मग्रंथ में है?
 (A) बाइबल (B) मानवधर्म
 (C) कुरान (D) अपना धर्म
- 15) जगत के विद्यमान धर्मों की संख्या कितनी है?
 (A) 09 (B) 10
 (C) 11 (D) 20
- 16) जगत के विद्यमान धर्मों में अर्वाचीन धर्म कौन-सा है?
 (A) हिन्दू धर्म (B) ताओ धर्म
 (C) इस्लाम धर्म (D) सिख धर्म
- 17) जैन धर्म के प्रथम तीर्थंकर कौन थे?
 (A) ऋषभ देव (B) प्रभाकर
 (C) कपिल देव (D) सोमदेव
- 18) हिन्दू धर्म का उद्भव कहाँ हुआ है?
 (A) चीन (B) पश्चिम एशिया
 (C) जापान (D) भारत
- 19) सात्विक आहार से चित्त किस तरह का बनता है?
 (A) असंतुलित (B) संतुलित
 (C) आवेगिक (D) चंचल

- 20) अष्टांग योग में बहिरंग कितने हैं?
(A) एक (B) तीन
(C) चार (D) पाँच

विभाग -B

- निम्नलिखित 21 से 30 प्रश्नों में से प्रत्येक के उत्तर एक वाक्य में दीजिए। प्रत्येक प्रश्न के लिए 1 अंक है :

[10]

- 21) सत्यताफलनलक्षी कारक कितने हैं?
22) तर्क के प्रामाण्य का निर्णय किस पर आधारित है?
23) 'Conj' के नियम को किस नाम से पहचाना जाता है?
24) निरुपाधिक विधान के इयत्ता की दृष्टि से प्रकारों के नाम बताइए।
25) आल्फ्रेड बेकन सादी गणनामूलक व्याप्ति को क्या कहते हैं?
26) 'आप हँसते हैं तब सुंदर लगते हैं।' - यह किस प्रकार का विधान है?
27) धार्मिक जीवन का आरंभ किससे होता है?
28) 'ओल्ड टेस्टामेंट' किस धर्म का धर्मग्रंथ है?
29) जैन धर्म के धर्मग्रंथ का नाम बताइए।
30) भारत द्वारा विश्व को दिया गया अनमोल नजराना क्या है?

विभाग -C

- निम्नलिखित 31 से 44 तक के प्रश्नों में से किन्हीं 10 प्रश्नों के उत्तर संक्षिप्त में दीजिए। प्रत्येक प्रश्न के लिए 2 अंक हैं।

[20]

- 31) '→' की सत्यताकोष्ठक की रचना कीजिए।
32) जटिल संयुक्त विधान के प्रकार के नाम लिखिए।

- 33) विधान हेतु तदैवार्थक रूप अर्थात् क्या?
निम्नलिखित प्रश्न क्र. 34 और प्रश्न क्र. 35 तर्क प्रमाणभूत बनें इस प्रकार रिक्त स्थानों की पूर्ति कीजिए और उस तर्क के लिए जिस प्रमाणभूत रूप का स्थानापत्ति निदर्शन है वह रूप लिखिए।
- 34) $J \vee (K \& R)$
 $\therefore J$
- 35) $[(H \vee K) \rightarrow J] \& (H \& K)$
 $\therefore$ _____
- 36) संविधान की आकृति अर्थात् क्या?
- 37) पक्ष पद किसे कहते हैं?
- 38) कार्य-कारण का नियम अर्थात् क्या?
- 39) सामाजिक मूल्य के उदाहरण दीजिए।
- 40) किन्हीं दो शारीरिक मूल्यों के उदाहरण दीजिए।
- 41) 'धृ' धातु का अर्थ लिखिए।
- 42) विनोबाजी द्वारा लिए गए धर्म और विज्ञान संबंधी समीकरण लिखिए।
- 43) कंप्युशियस धर्म में किन पाँच बंधनों का आग्रह किया गया है?
- 44) पाँच यम के नाम बताइए।

विभाग -D

■ निम्नलिखित 45 से 58 तक के प्रश्नों में से किन्हीं 10 प्रश्नों के उत्तर मुद्दासर दीजिए। प्रत्येक प्रश्न के लिए 3 अंक हैं:

[30]

- 45) संक्षिप्त टिप्पणी लिखिए :
सर्वोपरि कारक
अथवा
विधानपरक परिवर्ती

- 46) सत्यता कोष्ठक की रीति का उपयोग कर निम्नलिखित दिया गया विधान हेतु किस प्रकार का है यह निश्चित कीजिए :

$$\sim p \rightarrow (p \vee q)$$

- 47) सत्यता कोष्ठक की प्रत्यक्ष रीति का उपयोग करके निम्न तर्क का प्रामाण्य निश्चित कीजिए।

$$A \& B$$

$$\therefore B \& A$$

- 48) निम्नलिखित रूपलक्षी प्रमाणों में रिक्त स्थानों की पूर्ति कीजिए।

(1) $(J \rightarrow K) \& (L \rightarrow M) P$

(2) $J \& L \quad \quad \quad P \quad / \therefore K \& M$

(3) $J \rightarrow K \quad \underline{\hspace{2cm}}$

(4) $J \quad \underline{\hspace{2cm}}$

(5) $K \quad \underline{\hspace{2cm}}$

(6) $L \rightarrow M \quad \underline{\hspace{2cm}}$

(7) $L \quad \underline{\hspace{2cm}}$

(8) $M \quad \underline{\hspace{2cm}}$

(9) $K \& M \quad \underline{\hspace{2cm}}$

- 49) निम्नलिखित तर्क प्रमाणभूत हैं यह रूपलक्षी प्रमाण की रचना करके सिद्ध कीजिए।

$$(P \& Q) \rightarrow [(P \rightarrow R) \& S]$$

$$(P \& Q) \& T$$

$$\therefore R \vee W$$

निम्नलिखित प्रश्न क्र. 50 और प्रश्न क्र. 51 के संविधान की आकृति और भेद बताकर संविधान के नियमों के आधार पर उसके प्रामाण्य की जाँच कीजिए।

- 50) सभी खादी वस्त्र आरामदायक हैं।

सभी खादी वस्त्र हाथ से बुनें हैं।

$\therefore$ सभी हाथ से बुनें आरामदायक हैं।

51) प्रांजल किंजल की सखी हैं।

गुंजन प्रांजल की सखी हैं।

∴ गुंजन किंजल की सखी हैं।

52) संक्षिप्त टिप्पणी लिखिए :

अनिवार्य शर्त

अथवा

पर्याप्त शर्त।

53) निम्नलिखित प्रातीक प्रस्तुतियों में से प्रत्येक के संबंध में कौन-सी व्याप्ति रीति है, यह पहचानिए :

(1) ABCD _____ a b c d

BCD _____ b c d

∴ a यह A का परिणाम

(2) XYZ _____ x y z

$X^{(+)}YZ$ _____ $x^{(-)}yz$

$X^{(-)}YZ$ _____ $x^{(+)}yz$

∴ X और x के बीच कार्यकारण संबंध है।

(3) XYZ _____ x y z

Y यह y का पहले से जाना हुआ कारण

Z यह z का पहले से जाना हुआ कारण

∴ Z यह z का कारण

54) प्रार्थना के महत्त्व को संक्षेप में समझाइए।

55) विज्ञान के युग में धर्म का महत्त्व संक्षेप में समझाइए।

56) निम्नलिखित धर्मों के स्थापक कौन हैं?

(1) बौद्ध धर्म

(2) ईसाई धर्म

(3) सिख धर्म

57) अष्टांग योग के आठ अंग कौन-कौन से हैं? आकृति बनाइए।

58) प्राणायाम की प्रक्रियाएँ समझाइए।

विभाग -E

■ निम्नलिखित 59 से 64 तक के प्रश्नों में से किन्हीं 4 प्रश्नों के उत्तर विस्तारपूर्वक दीजिए। प्रत्येक प्रश्न के लिए 5 अंक हैं :

[20]

59) '√' का तार्किक स्वरूप सत्यताकोष्ठक की मदद से स्पष्ट कीजिए और विकल्पन का लक्षण दीजिए।

60) निम्नलिखित तर्क की प्रातीक प्रस्तुति कीजिए और सत्यताकोष्ठक की प्रत्यक्ष रीति का उपयोग करके उसका प्रामाण्य निश्चित कीजिए :

यदि भारत में हरित क्रांति आती है तो देश समृद्ध बनता है।

देश समृद्ध बनता है।

इसलिए भारत में हरित क्रांति आती है।

61) व्याप्ति के प्रकारों को आकृति बनाकर समझाइए।

62) अनुमान के प्रकार उदाहरण सहित समझाइए।

63) आचरण करने योग्य सद्गुण और टालने योग्य दुर्गुण कौन-से हैं?

64) सर्वधर्म समभाव के विषय में समझाइए।

Seat No.:

--	--	--	--	--	--	--	--

Sl. No. :

136(E)

(March, 2022)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

Instructions :

- 1) This question paper contains total Five sections.
- 2) This question paper contains 64 questions.
- 3) Figures on the right side indicate full marks.
- 4) Answer the questions according to the instructions.
- 5) Write a new section on a new page.

SECTION - A

■ Answer the following questions from 1 to 20 by choosing the correct option. Each question carries 1 mark:

[20]

- 1) How for a certain, specific proposition capital letters from A to Z are known?
  - (A) Logical operator
  - (B) Propositional constant
  - (C) Propositional variable
  - (D) Major operator
- 2) How many rows are there in a complex compound proposition having three simple propositions?
  - (A) Eight
  - (B) Six
  - (C) Two
  - (D) Four

- 3) Argument which is not invalid that argument is of which type?
 (A) True (B) False
 (C) Valid (D) Doubtful
- 4) What is the number of conclusions in any argument?
 (A) One (B) Three
 (C) Two (D) Four
- 5) Which logical operator is used in the rule of 'MP'?
 (A) $\vee$ (B) $\sim$
 (C) $\rightarrow$ (D) $\leftrightarrow$
- 6) $p \vee q$ and $\sim q$ therefore p – which rule is indicated through this form?
 (A) Add (B) CD
 (C) MT (D) DS
- 7) How many times each term is used in a syllogism?
 (A) One (B) Two
 (C) Three (D) Six
- 8) What is the major proposition of 'AIO' mood?
 (A) A (B) E
 (C) I (D) O
- 9) Which induction establishes causal relation?
 (A) Scientific method (B) Unscientific method
 (C) Simple enumeration (D) Deduction
- 10) What is conjunction of necessary condition called?
 (A) Deduction (B) Partial condition
 (C) Induction (D) Sufficient condition

- 11) Which is the best wealth?
(A) Currency (B) Gold Coins
(C) Saves wealth (D) Knowledge
- 12) What is truth?
(A) God (B) Quality of knowledge
(C) Adjective (D) Concept
- 13) By what is religion characterized?
(A) Knowledge (B) Devotion
(C) Morality (D) Detachment
- 14) The commandment "Pray all the time" is in which book?
(A) Bible (B) Manav Dharm
(C) Quran (D) Our religion
- 15) What is the number of the existing religions of the world?
(A) 9 (B) 10
(C) 11 (D) 20
- 16) Which is the modern religion among the existing world religions?
(A) Hindu (B) Tao
(C) Islam (D) Sikh
- 17) Who is the first Tirthankar of Jain religion?
(A) Rushabhdev (B) Prabhakar
(C) Kapil Dev (D) Somdev
- 18) What is the origin of Hindu religion?
(A) China (B) West Asia
(C) Japan (D) India
- 19) What kind does Chitta become by Satvik diet?
(A) Imbalanced (B) Balanced
(C) Sporadic (D) Unsteady

- 20) How many externals are there in Ashtangyoga?
(A) One (B) Three
(C) Four (D) Five

SECTION - B

- Answer the following questions from 21 to 30 in one sentence each. Each question carries 1 mark :

[10] ➤

- 21) How many truth functional operators are there?
22) On which ground the decision about the validity of an argument is made?
23) Give the full-form of 'Conj'.
24) Which are the types of categorical proposition based on quantity?
25) What does Alfred Becon say about induction by simple enumeration?
26) "When you laugh you look beautiful" which type of statement is this?
27) With what does religious life begin?
28) 'Old testament' is a scripture of which religion?
29) Name the scripture of Jain religion?
30) What is the invaluable gift given by India to the world?

SECTION - C

- Answer Any 10 (Ten) of the following questions from 31 to 44 in brief. Each question carries 2 marks :

[20]

- 31) Construct the truth-table of ' $\rightarrow$ '.
32) State the types of complex compound proposition.

33) What is the propositional form of tautology?
Fill in the blanks of the following **question no. 34** and **question no. 35** in such a manner that the argument is thereby rendered valid and state the valid argument form of which it is substitution instance.

34) $J \vee (K \& R)$
 $\therefore J$

35) $[(H \vee K) \rightarrow J] \& (H \& K)$
 $\therefore$ _____

36) What is the meaning of figure in a syllogism?

37) What is a minor term?

38) What is the law of causation?

39) Give examples of social values.

40) Give any two examples of body value.

41) Write the meaning of the root 'ञ्'.

42) Write the equation given by Vinobaji with regard to religion and science.

43) Which five bonds are insisted in Confucius religion?

44) Mention the names of five Yama.

SECTION - D

■ Answer Any 10 (Ten) of the following questions from 45 to 58 to the point. Each question carries 3 marks :

[30]

45) Write short notes :

Major operator

OR

Propositional Variable

46) By using the direct method of the truth-table determine the type of following propositional form :

$$\sim p \rightarrow (p \vee q)$$

47) Determine the validity of the following argument through the use of the direct method of the truth-table.

A & B

$\therefore$ B & A

48) Fill in the blanks in the below given formal proof :

1. $(J \rightarrow K) \& (L \rightarrow M)$ P

2. J & L _____ P $\therefore$ K & M

3. $J \rightarrow K$ _____

4. J _____

5. K _____

6. $L \rightarrow M$ _____

7. L _____

8. M _____

9. K & M _____

49) Construct the following formal proof :

$$(P \& Q) \rightarrow [(P \rightarrow R) \& S]$$

$$(P \& Q) \& T$$

$$\therefore R \vee W$$

Indicate the figure and mood of the following **question No. 50** and **question no. 51** syllogisms and then examine their validity on the basis of the rules of the syllogism.

50) All hand woven clothes are comfortable.
All hand woven clothes are hand made things.
 $\therefore$ All hand made things are comfortable.

51) Pranjal is Kinjal's friend.
Gunjan is Pranjal's friend.
 $\therefore$ Gunjan is Kinjal's friend.

52) Write short notes on :

Condition

OR

Sufficient Condition.

53) Which inductive method is represented by each of the following symbolic presentation:

1.
$$\begin{array}{ccc} ABCD & \underline{\hspace{2cm}} & abcd \\ BCD & \underline{\hspace{2cm}} & bcd \end{array}$$

$\therefore$ a is a result of A

2.
$$\begin{array}{ccc} XYZ & \underline{\hspace{2cm}} & xyz \\ X^{(+)}YZ & \underline{\hspace{2cm}} & x^{(-)}yz \\ X^{(-)}YZ & \underline{\hspace{2cm}} & x^{(+)}yz \end{array}$$

$\therefore$ X has causal relation with x.

3.
$$XYZ \quad \underline{\hspace{2cm}} \quad xyz$$

Y is y prior knowledge of cause

Z is z prior knowledge of cause

$\therefore$ Z is the result of z

54) Explain the importance of prayer in brief.

55) Explain the importance of religion in the age of science in brief.

56) Who are the founders of the following religions :

1. Buddhism

2. Christianity

3. Sikhism

57) Which are the eight limbs of Asthangayoga? Draw a diagram.

58) Explain the process of Pranayama.

SECTION - E

- Answer Any 4 (Four) of the following questions from 59 to 64 in detail. Each question carries 5 marks :

[20]

- 59) Define ' $\vee$ ' Disjunction and with the help of the truth-table analyse it.
- 60) Give the symbolic presentation of the following argument and determine the validity of it by using the direct method of the truth-table :
If in India green revolution takes place then the nation will prosper.
Therefore, in India green revolution takes place.
- 61) Explain with diagram the kinds of Vyapti.
- 62) Explain with example the kinds of Inference.
- 63) Which are the virtues that are worth following and vices that are worth rejecting?
- 64) Explain "Equality towards all the religions."

--	--	--	--	--	--	--

Sl. No. : 100384

216(GE)

(March, 2022)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

સૂચનાઓ :

- 1) આ પ્રશ્નપત્રમાં કુલ 6 વિભાગ અને 58 પ્રશ્નો છે.
- 2) બધાજ પ્રશ્નો ફરજિયાત છે.
- 3) પ્રશ્નની સૂચના પ્રમાણે જ જવાબ લખવા.
- 4) પ્રશ્નની સામે લખેલ અંક ગુણ દર્શાવે છે.
- 5) નવો વિભાગ નવા પાના પર લખવા.

વિભાગ - A

નીચે આપેલા 1 થી 15 સુધીના હેતુલક્ષી પ્રકારના પ્રશ્નો છે. આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો વિકલ્પ (A, B, C) પસંદ કરીને જવાબ લખો. દરેક પ્રશ્નનો 1 ગુણ છે.

[15]

- 1) 'શિક્ષક' કયા ક્ષેત્રનો વ્યવસાય છે ?
(A) પ્રથમ (B) દ્વિતીય
(C) તૃતીય
- 2) પૂર્વ સેવાકાલીન તાલીમને બીજી કઈ તાલીમ કહે છે ?
(A) અભિમુખતા (B) સેવાકાલીન
(C) સેવા પહેલાની
- 3) 'વ્યવસાયલક્ષી માર્ગદર્શન' એ વ્યવસાયિક સજ્જતા અને સૂઝના વિકાસને અસર કરતું ..... પરિબળ છે.
(A) રાષ્ટ્રીય (B) આંતરરાષ્ટ્રીય
(C) પ્રાંતીય

- 4) રાષ્ટ્રીય બચત યોજના કયા ખાતાની બચત અને રોકાણ યોજના છે ?
 (A) બેંક (B) LIC
 (C) પોસ્ટ ઓફીસ
- 5) કઈ યોજના મુજબ 45 દિવસથી માંડી 10 વર્ષ સુધીની મુદત માટે રોકાણ કરી શકાય છે ?
 (A) રિકરીંગ ખાતું (B) બાંધી મુદત થાપણ
 (C) કેશ કેડીટ
- 6) ગ્રાહક સુરક્ષા મંડળી કેવા પ્રકારની સલાહ સંસ્થા છે ?
 (A) આર્થિક (B) કૌટુંબિક
 (C) સામાજિક
- 7) આર્થિક સલાહ આપતી એક સંસ્થા .....
 (A) શાળા (B) બેંક
 (C) મિત્રો
- 8) વિશ્વની સૌથી વધુ વસ્તી ધરાવતા દેશોમાં ભારત કયું સ્થાન ધરાવે છે ?
 (A) પ્રથમ (B) તૃતીય
 (C) દ્વિતીય
- 9) ભારતમાં પ્રાથમિક ક્ષેત્રમાં કામ કરતી સ્ત્રીઓ કેટલા ટકા છે ?
 (A) 40% (B) 50%
 (C) 30%
- 10) 'રેડીયો' એ વિજ્ઞાપનનું કયા પ્રકારનું માધ્યમ છે ?
 (A) શ્રાવ્ય (B) દૃશ્ય
 (C) દૃશ્ય-શ્રાવ્ય
- 11) વિજ્ઞાપનના વિવિધ પ્રયોગો - રીતોને શું કહેવાય છે ?
 (A) પ્રયુક્તિઓ (B) વિજ્ઞાપન
 (C) પદ્ધતિઓ

- 12) સહકારી મંડળી રચવા ઓછામાં ઓછા કેટલા સભ્યો હોવા જોઈએ ?
 (A) 15 (B) 25
 (C) 10
- 13) માનવ સર્જિત આપત્તિ .....
 (A) ભૂકંપ
 (B) વાવાઝોડું
 (C) પ્રદૂષણ
- 14) રોગચાળા દરમ્યાન કેવું પાણી જોઈએ ?
 (A) ઉકાળેલું
 (B) ગાળેલું
 (C) સાદુ
- 15) વૃક્ષો આપણને કયો વાયુ આપે છે ?
 (A) કાર્બન ડાયોક્સાઈડ
 (B) ઓક્સિજન
 (C) કાર્બન મોનોક્સાઈડ

વિભાગ - B

- નીચે આપેલા 16 થી 30 સુધીના પ્રશ્નોના ટૂંકમાં જવાબ આપો.
 દરેક પ્રશ્નનો 1 ગુણ છે.

[15]

- 16) સ્ત્રી બેવડી ભૂમિકા એટલે શું ?
 17) પ્રાથમિક ક્ષેત્રના વ્યવસાયો કયા કયા છે ?
 18) વ્યવસાય એટલે શું ?
 19) વ્યવસાયિક સૂઝ એટલે શું ?
 20) N.S.C. નું પુરું નામ આપો.

- 21) જીવન વિમા નિગમ કેવા પ્રકારની સલાહ આપે છે ?
- 22) કૌટુંબિક અંદાજપત્ર એટલે શું ?
- 23) SEWA નું પુરું નામ આપો.
- 24) આર્થિક સલાહ એટલે શું ?
- 25) બેકારી એટલે શું ?
- 26) 'ઇમ્પ્રોવેશન' એટલે શું ?
- 27) વિજ્ઞાપન એટલે શું ?
- 28) સહકારી પ્રવૃત્તિ એટલે શું ?
- 29) પ્રદૂષણના પ્રકારો જણાવો.
- 30) કુદરતી આપત્તિ કોને કહેવાય ?

વિભાગ - C

■ નીચે આપેલા 31 થી 38 સુધીના ટૂંકા પ્રશ્નોના જવાબ આપો. દરેક પ્રશ્નના 2 ગુણ છે. [16]

- 31) તાલીમ એટલે શું ?
- 32) જૂથ તાલીમ એટલે શું ? ઉ.દા. આપો.
- 33) બચત એટલે શું ?
- 34) કૌટુંબિક આયોજનના ક્ષેત્રો કયા કયા છે ?
- 35) સલાહ એટલે શું ?
- 36) વસ્તી વિસ્ફોટ એટલે શું ?
- 37) પર્યાવરણ એટલે શું ?
- 38) વિજ્ઞાપનનો અર્થ આપો.

વિભાગ - D

■ નીચે આપેલા 39 થી 46 સુધીના પ્રશ્નોના મુદ્દાનુસાર જવાબ આપો. દરેક પ્રશ્નના 3 ગુણ છે. (ગમે તે છ પ્રશ્નોના જવાબ લખો)

[18]

- 39) જુદા જુદા વ્યવસાયોમાં મહિલાઓનું પદાર્પણ ચર્ચો.
- 40) તાલીમની 'પ્રયત્ન અને ભૂલ' ની પદ્ધતિ સમજાવો.
- 41) જીવન વિમા યોજનાના ફાયદા જણાવો.
- 42) બેંકોની બચત અને રોકાણની યોજનાઓ સમજાવો.
- 43) સહકારી પ્રવૃત્તિના ત્રણ સિદ્ધાંતો સમજાવો.
- 44) પ્રદૂષણ અટકાવવા કયા કયા પગલાઓ લેવા જોઈએ ?
- 45) આર્થિક - સામાજિક સલાહ વચ્ચેનો તફાવત સ્પષ્ટ કરો.
- 46) 'નિરક્ષરતા સમસ્યા' ટૂંકનોંધ લખો.

વિભાગ - E

■ નીચે આપેલા 47 થી 52 સુધીના વિસ્તૃત પ્રકારના પ્રશ્નોના જવાબ આપો. દરેક પ્રશ્નના 4 ગુણ છે. (ગમે તે ચાર પ્રશ્નોના જવાબ લખો)

[16]

- 47) વ્યવસાયિક ક્ષેત્રે મહિલાઓના પદાર્પણની 'માનસિક અસરો' સમજાવો.
- 48) વ્યવસાયમાં તાલીમની અગત્યતાના ચાર કારણો સમજાવો.
- 49) આર્થિક સલાહની ઉપયોગીતા જણાવો.
- 50) વસ્તી નિયંત્રણના કોઈ ચાર પરિબળો સમજાવો.
- 51) વિજ્ઞાપનની નકારાત્મક અસરો વર્ણવો.
- 52) પોસ્ટ ખાતાની કોઈ ચાર યોજનાઓ જણાવો.

વિભાગ - F

- નીચે આપેલા 53 થી 58 સુધીના નિબંધ પ્રકારના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. દરેક પ્રશ્નના 5 ગુણ છે. (ગમેતે ચાર પ્રશ્નોના જવાબ લખો)

[20]

- 53) વ્યવસાયિક ક્ષેત્રે મહિલાઓના પદાર્પણ ના પાંચ કારણો ચર્ચો.
- 54) વિજ્ઞાપનના લક્ષણો સમજાવો.
- 55) વસ્તી વિસ્ફોટના કારણો સમજાવો.
- 56) ભયત અને રોકાણ યોજનાના ફાયદા સમજાવો.
- 57) વ્યવસાયિક સજ્જતા અને સૂઝને અસર કરતા આંતરરાષ્ટ્રીય પરિબલો સમજાવો.
- 58) વિવિધ પ્રકારની સહકારી મંડળીઓ કોઈ પાંચની માહિતી આપો.

Seat No.:

--	--	--	--	--	--	--	--

Sl. No. :

216 (E)

(March, 2022)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

Instructions :

- 1) This question paper contains 6 sections and total 58 questions.
- 2) All questions are compulsory.
- 3) Answer the questions according to instructions.
- 4) Figures at the right side indicate full marks to the questions.
- 5) Start a new section on a new page.

SECTION - A

■ The following questions from 1 to 15 are objective type questions. Select and write the correct answer from the options (A, B, C). Each question carries 1 mark :

[15]

- 1) Of which field is the occupation of teacher?
(A) First (B) Second
(C) Third
- 2) What is the other name of pre-service training?
(A) Aptitude training (B) In-service training
(C) Before service training
- 3) What factor of occupational guidance is that which affects the occupational equipment and insight?
(A) National (B) International
(C) Regional

- 4) To which department does the national 'saving' and 'investment' scheme belong?
(A) Bank (B) L.I.C.
(C) Post office
- 5) According to which investment scheme investment can be done for a period from 45 days to 10 years?
(A) Recurring account (B) Fixed deposit scheme
(C) Cash credit
- 6) Which kind of advice institute is consumer protection union?
(A) Economic (B) Family based
(C) Social
- 7) An institution giving economic advice?
(A) Schools (B) Bank
(C) Friends
- 8) What is the place of India as the most populated countries in the world?
(A) First (B) Third
(C) Second
- 9) How many percentage of women in India, are working in primary section?
(A) 40% (B) 50%
(C) 30%
- 10) What type of means of advertisement is 'Radio'?
(A) Audio (B) Visual
(C) Audio-visual

- 11) What are the different experiments and methods of advertisement called?
(A) Techniques (B) Advertisement
(C) Methods
- 12) What is the minimum number of members required to form a co-operative society?
(A) 15 (B) 25
(C) 10
- 13) _____ is a man - made disaster.
(A) Earthquake (B) Tornado
(C) Pollution
- 14) What kind of water should we drink during epidemics?
(A) Boiled water (B) Strained water
(C) Normal water
- 15) Which gas do trees exhale for us?
(A) Carbon dioxide (B) Oxygen
(C) Carbon monoxide

SECTION - B

- Answer the following questions 16 to 30 in short. Each question carries 1 mark :

[15]

- 16) What do you mean by double role of women?
- 17) Which are primary level occupation?
- 18) What is occupation?
- 19) What does occupational insight mean?

- 20) Give full name of N.S.C.
- 21) What type of advice does L.I.C. give?
- 22) What is family budget?
- 23) Give full name of 'SEWA'.
- 24) What is a financial advice?
- 25) What is unemployment?
- 26) What is Immigration?
- 27) What is an advertisement?
- 28) What does co-operative activity mean?
- 29) Write types of pollution.
- 30) What is natural disaster?

SECTION - C

- **Answer the following questions from 31 to 38 in short.**

Each question carries 2 marks :

[16]

- 31) What is training?
- 32) What is group training? Give example.
- 33) What is saving?
- 34) Which are family planning sectors?
- 35) What is advice?
- 36) What is population explosion?
- 37) What is the environment?
- 38) Give a meaning of advertising.

SECTION - D

- **Following questions from 39 to 46 are short answer type questions. Answer them to the point. (Any 6) Each question carries 3 marks :**

[18]

- 39) Discuss for women entry in different occupation.
- 40) Explain trial and error system of training.
- 41) State the advantages of life insurance corporation.
- 42) Explain the saving and investment schemes of banks.
- 43) Explain any three principles of co-operative activity.
- 44) Which steps should be taken to control the pollution?
- 45) Explain the difference between economic and social advice.
- 46) Write a short note on problem of illiteracy.

SECTION - E

- **Following questions from 47 to 52 are long answer type questions (Any 4). Each question carries 4 marks :**

[16]

- 47) Explain psychological effects of women entry in occupations.
- 48) Discuss any four reasons showing the importance of training in occupation.
- 49) Explain the importance of economic advice.
- 50) Describe any four factors of population control.
- 51) Explain negative effects of advertisement.
- 52) Explain any four schemes of postal department.

SECTION - F

- **Following questions from 53 to 58 are essay type (Any 4).**

Each question carries 5 marks:

[20]

- 53) Discuss any five reasons for women's entry in occupation.
- 54) Discuss characteristics of advertisement.
- 55) Explain the reasons of population explosion.
- 56) Write benefits of savings and investment.
- 57) Explain international factors affecting occupational equipment and insight.
- 58) Explain different type of co-operative society - any five.

--	--	--	--	--	--	--	--

Sl. No. : 107664

139(GHE)

(March, 2022)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

સૂચનાઓ :

- 1) આ પ્રશ્નપત્રમાં કુલ 5 વિભાગ અને 64 પ્રશ્નો છે.
- 2) આ પ્રશ્નપત્ર કાળજીપૂર્વક વાંચીને માગ્યા મુજબ પ્રશ્નોના ઉત્તરો લખવા.
- 3) પ્રશ્નની સામે લખેલ અંક ગુણ દર્શાવે છે.
- 4) નવો વિભાગ નવા પાના પર લખવો.

વિભાગ - A

- નીચે આપેલા 1થી 20 હેતુલક્ષી પ્રશ્નો છે. આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો વિકલ્પ શોધી ઉત્તર લખો. પ્રત્યેકના 1 ગુણ છે. [20]

- 1) વિશ્વમાં સૌથી મોટું રેલવે નેટવર્ક કયા દેશમાં છે ?
(A) અમેરિકા (B) ભારત
(C) ચીન (D) ઓસ્ટ્રેલિયા
- 2) ભારતમાં 2011 ની વસ્તી ગણતરી મુજબ સૌથી વધુ વસ્તી ધરાવતું રાજ્ય કયું છે ?
(A) ઉત્તર પ્રદેશ (B) ઉત્તરાખંડ
(C) કેરાલા (D) હિમાચલ પ્રદેશ
- 3) ભારતીય સંસ્કૃતિનો દ્રષ્ટિકોણ કેવો છે ?
(A) સંકુચિત (B) સ્થાનીય
(C) વૈશ્વિક (D) એક પણ નહિ
- 4) ભારતમાં ધાર્મિક લઘુમતી વસ્તી કેટલા ટકા છે ?
(A) 18.2 (B) 17.17
(C) 20.0 (D) 12.5

- 5) મંડલ કમિશનમાં ભારતના કયા સમાજશાસ્ત્રીને કામગીરી સોંપવામાં આવી હતી ?
- (A) આઈ. પી. દેસાઈ
(B) અક્ષરકુમાર દેસાઈ
(C) એમ. એન. શ્રીનિવાસ
(D) તારાબેન પટેલ
- 6) ભારત સરકારે અસ્પૃશ્યતા નાબુદી કાનૂન કયા વર્ષે બનાવ્યો હતો ?
- (A) 1945 (B) 1955
(C) 1965 (D) 1975
- 7) 2011 ની વસ્તી ગણતરી પ્રમાણે ભારતમાં સૌથી ઓછું બાલિકાઓનું પ્રમાણ કયા રાજ્યમાં છે ?
- (A) મધ્ય પ્રદેશ (B) બિહાર
(C) છત્તીસગઢ (D) પંજાબ
- 8) સાર્થકલ સહાય યોજનાનો લાભ કોને આપવામાં આવે છે ?
- (A) છોકરીઓને
(B) છોકરાઓને
(C) બંનેને
(D) વૃદ્ધોને
- 9) પશ્ચિમની વિચારસરણીનાં કયાં તત્ત્વોનો ભારતમાં પ્રવેશ થયો ?
- (A) બિનસાંપ્રદાયિકતા
(B) માનવતાવાદ
(C) સમાનતાવાદ
(D) આપેલ બધા
- 10) ઉદારીકરણમાં કઈ બાબત પર ભાર મુકાયો છે ?
- (A) માનવ-કલ્યાણ
(B) સમાજ-સંસ્કૃતિ
(C) ઉદ્યોગ-વેપાર
(D) આપેલ એક પણ નહિ

- 11) ફિલ્મ જગતનો પ્રતિષ્ઠિત એવોર્ડ કોના નામે આપવામાં આવે છે ?
- (A) દાદા સાહેબ ફાળકે
(B) રાજ કપૂર
(C) પૃથ્વીરાજ કપૂર
(D) લતા મંગેશકર
- 12) ભારતમાં મોબાઈલ સેવાનો પ્રારંભ ક્યારે થયો ?
- (A) 15 ઓગષ્ટ 1995
(B) 15 ઓગષ્ટ 1985
(C) 15 ઓગષ્ટ 1975
(D) 15 ઓગષ્ટ 2005
- 13) બ્રહ્મસમાજની સ્થાપના કોણે કરી હતી ?
- (A) કરસનદાસ મૂળજી
(B) રાજા રામમોહનરાય
(C) કવિ નર્મદ
(D) મહર્ષિ કર્વે
- 14) નર્મદાબંધ વિરોધી આંદોલન કયા પ્રકારનું છે ?
- (A) સુધારાવાદી
(B) ક્રાંતિકારી
(C) પ્રતિરોધાત્મક
(D) વિરાધોત્મક
- 15) પંચાયતી રાજમાં સ્ત્રી-અનામત કેટલા ટકા હોય છે ?
- (A) 33% (B) 22%
(C) 44% (D) 40%
- 16) ગ્રામ પંચાયતનો વડો કોણ છે ?
- (A) સરપંચ
(B) ઉપ સરપંચ
(C) મંત્રી
(D) ગ્રામ સેવક

- 17) બોસ્ટલ શાળાની સૌપ્રથમ સ્થાપના ક્યા થઈ ?
- (A) અમેરિકા
(B) ભારત
(C) ઈંગ્લેન્ડ
(D) જર્મની
- 18) બાળ અપરાધીને સુરક્ષિત રાખવાનું સ્થળ એટલે .....
- (A) બાળ અદાલત
(B) રિમાન્ડ હોમ
(C) પાલક ગૃહ
(D) પ્રોબેશન
- 19) 'વિશ્વ એઈડ્સ દિવસ'ની ઉજવણી ક્યારે કરવામાં આવે છે ?
- (A) 11 મી સપ્ટેમ્બર
(B) 11 મી ડિસેમ્બર
(C) 1 લી ઓક્ટોબર
(D) 1 લી ડિસેમ્બર
- 20) એઈડ્સની સમસ્યામાં ભારત વિશ્વમાં કેટલામું સ્થાન ધરાવે છે ?
- (A) બીજું
(B) ત્રીજું
(C) ચોથું
(D) પાંચમું

વિભાગ - B

- નીચેના પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં જવાબ આપો. દરેકનો 1 ગુણ છે. [10]
- 21) ભારતમાં કેટલી ભાષાઓ બંધારણીય દરજ્જો ધરાવે છે ?
- 22) સંસ્કૃતિ એટલે શું ?
- 23) જાદુના પ્રકાર જણાવો.

- 24) લિંગ પ્રમાણ એટલે શું ?
- 25) કિંગ્સલે ડેવિસે આપેલી સામાજિક પરિવર્તનની વ્યાખ્યા આપો.
- 26) ગુજરાતીમાં સંચાર માટે અન્ય કયો શબ્દ પ્રયોજવામાં આવે છે ?
- 27) સમાજમાં કયા બે પ્રકારના સમૂહ હોય છે ?
- 28) V. D. O. નું પુરું નામ આપો. ?
- 29) જૈવિક દ્રષ્ટિએ યુવાન કોને કહે છે ?
- 30) સ્ત્રી-ભૂષણ હત્યા કોને કહેવાય ?

વિભાગ - C

■ નીચેના પ્રશ્નોમાંથી કોઈપણ 10 પ્રશ્નોના ટૂંકમાં જવાબ આપો. દરેકના 2 ગુણ છે. [20]

- 31) ભારતનાં નાગરિક એવોર્ડનાં નામો આપો.
- 32) ભારતનાં વિકાસમાં અવરોધક સમસ્યાઓનાં નામ આપો.
- 33) શીખ ધર્મના પાંચ 'ક' કોને કહે છે ?
- 34) ટોટેમવાદ એટલે શું ?
- 35) ગુજરાત રાજ્યમાં અનુસૂચિત જાતિઓમાં સૌથી વધુ વસ્તી ધરાવતી મુખ્ય ચાર જાતિઓના નામ આપો.
- 36) મહિલા સશક્તિકરણના સંદર્ભમાં સ્વામી વિવેકાનંદના વિચારો જણાવો.
- 37) S.E.W.A. (સેવા)નું પુરું નામ જણાવો.
- 38) સામાજિક પરિવર્તનના લક્ષણો જણાવો.
- 39) પશ્ચિમીકરણની પ્રક્રિયામાં કઈ ત્રણ બાબતોનો સમાવેશ કરવામાં આવે છે ?
- 40) ઓસગુડ અને વિલ્બર શ્રેમનું સંચાર પ્રક્રિયાનું મોડલ સમજાવો.
- 41) સામાજિક આંદોલનનાં પ્રકારો જણાવો.

- 42) ગ્રામસભા ટૂંકમાં સ્પષ્ટ કરો.
- 43) ડૉ. ભૂપેન્દ્ર બ્રહ્મભટ્ટે યુવાનોની કઈ લાક્ષણિકતાઓ દર્શાવી છે ?
- 44) AIDS (એઈડ્સ))નું પુરું નામ જણાવો.

વિભાગ - D

- નીચે આપેલા પ્રશ્નોમાંથી કોઈપણ 10 પ્રશ્નોના જવાબ મુદ્દાસર આપો.
દરેકના 3 ગુણ છે.

[30]

- 45) કઈ નાગરિક ફરજોના પાલનથી રાષ્ટ્રીય એકતા મજબુત બને છે ?
- 46) ભારતનું સાંસ્કૃતિક વૈવિધ્ય જણાવો.
- 47) જૈન સમુદાયની સમજૂતી આપો.
- 48) અન્ય પછાત સમૂહો માટેની કલ્યાણ યોજનાઓની ટૂંકમાં માહિતી આપો.
- 49) ભારતની આદિમ જાતિઓનું ભૌગોલિક રહેઠાણ અને વસ્તી પ્રમાણની દૃષ્ટિએ વર્ગીકરણ કરો.
- 50) સ્ત્રી-સશક્તિકરણનાં લક્ષણો જણાવો.
- 51) સ્ત્રીઓના બંધારણીય અધિકારો જણાવો.
- 52) પ્રભાવી જ્ઞાતિનાં માપદંડો કયા છે ?
- 53) ઉદારીકરણનાં લાભો જણાવો.
- 54) સંચાર માધ્યમોની શિક્ષણ ક્ષેત્રે અસરો (પ્રભાવ) વર્ણવો.
- 55) 'સ્વચ્છતા અભિયાન' વિગતે સમજાવો.
- 56) પંચાયતી રાજના નકારાત્મક સામાજિક અસરો લખો.
- 57) બાળ અપરાધી સુધારણામાં પ્રમાણિત શાળા સમજાવો.
- 58) અસમાન જાતિ પ્રમાણની સમસ્યા કઈ રીતે અટકાવી શકાય સમજાવો.

વિભાગ - E

- નીચે આપેલા પ્રશ્નોમાંથી કોઈપણ 4 પ્રશ્નોના જવાબો સવિસ્તાર આપો.
દરેકના 5 ગુણ છે.

[20]

- 59) ભારતીય સંસ્કૃતિનો અર્થ આપી લક્ષણો વર્ણવો.
- 60) સંચાર માધ્યમના આધુનિક ઉપકરણોમાં રેડિયો તથા ટેલિવિઝન વિશે વિસ્તારથી સમજ આપો.
- 61) સુધારાવાદી સામાજિક આંદોલન અને ક્રાંતિકારી સામાજિક આંદોલન વચ્ચેનો તફાવત સ્પષ્ટ કરો.
- 62) તાલુકા પંચાયતના કાર્યો સમજાવો.
- 63) યુવા અજંપાના સામાજિક કારણો સમજાવો.
- 64) એઈડ્સ કેવી રીતે ફેલાય છે અને કેવી રીતે નથી ફેલાતો તેના વિશે વિસ્તારથી જાણકારી આપો.

Seat No.:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Sl. No. :

139 (H)

(March, 2022)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

सूचनाएँ :

- 1) इस प्रश्न पत्र में कुल 5 विभाग एवं 64 प्रश्न हैं।
- 2) इस प्रश्न पत्र को ध्यानपूर्वक पढ़कर सूचना के अनुसार उत्तर लिखिए।
- 3) प्रश्न के दाहिनी ओर उसके अंक दिए गए हैं।
- 4) नया विभाग नए पन्ने से प्रारंभ कीजिए।

विभाग - A

■ निम्नलिखित 1 से 20 तक प्रश्नों के सही विकल्प चुनकर उत्तर लिखिए। प्रत्येक प्रश्न के लिए 1 अंक है :

[20]

- 1) विश्व का सबसे बड़ा रेलवे नेटवर्क कहाँ है?
(A) अमेरिका (B) भारत
(C) चीन (D) ऑस्ट्रेलिया
- 2) भारत की 2011 की जनगणना के आधार पर सबसे अधिक जनसंख्या वाला राज्य कौन सा है?
(A) उत्तर प्रदेश (B) उत्तराखंड
(C) केरल (D) हिमाचल प्रदेश
- 3) भारतीय संस्कृति का दृष्टिकोण कैसा है?
(A) संकुचित (B) स्थानीय
(C) वैश्विक (D) एक भी नहीं
- 4) भारत में धार्मिक अल्पसंख्यक जनसंख्या के कितने प्रतिशत हैं?
(A) 18.2 (B) 17.17
(C) 20.0 (D) 12.5

- 5) मण्डल कमीशन में भारत के किस समाजशास्त्री को कार्यभार सौंपा गया था?
 (A) आई.पी. देसाई (B) अक्षय कुमार देसाई
 (C) एम.एन. श्रीनिवास (D) ताराबेन पटेल
- 6) भारत सरकार ने अस्पृश्यता निवारण कानून कौन से साल में बनाया था?
 (A) 1945 (B) 1955
 (C) 1965 (D) 1975
- 7) 2011 की जनगणना के आधार पर भारत में सबसे कम लड़कियों का अनुपात किस राज्य में है?
 (A) मध्यप्रदेश (B) बिहार
 (C) छत्तीसगढ़ (D) पंजाब
- 8) सायकिल सहायता योजना का लाभ किसे दिया जाता है?
 (A) लड़कियों को (B) लड़कों को
 (C) दोनों को (D) वृद्धों को
- 9) पश्चिमी विचार शैली का कौन सा तत्व भारत में आया है?
 (A) धर्मनिरपेक्षता (B) मानवता
 (C) समानतावाद (D) दिए गए सभी
- 10) उदारीकरण में किस विषय पर बल दिया गया है?
 (A) मानव कल्याण (B) समाज-संस्कृति
 (C) उद्योग-व्यापार (D) एक भी नहीं
- 11) फिल्म जगत का प्रसिद्ध अवॉर्ड किसके नाम से दिया जाता है?
 (A) दादासाहेब फालके (B) राजकपूर
 (C) पृथ्वीराज कपूर (D) लता मंगेशकर
- 12) भारत में मोबाइल सेवा का प्रारंभ कब हुआ?
 (A) 15 अगस्त, 1995 (B) 15 अगस्त, 1985
 (C) 15 अगस्त, 1975 (D) 15 अगस्त, 2005

- 13) ब्रह्मो समाज की स्थापना किसने की थी?
(A) करसनदास मूलजी (B) राजा राममोहन रॉय
(C) कवि नर्मद (D) महर्षि कर्वे
- 14) नर्मदा बाँध विरोधी आंदोलन किस प्रकार का है?
(A) सुधारवादी (B) क्रांतिकारी
(C) प्रतिरोधात्मक (D) विरोधात्मक
- 15) पंचायती राज में स्त्रियों का आरक्षण कितने प्रतिशत होता है?
(A) 33% (B) 22%
(C) 44% (D) 40%
- 16) ग्राम पंचायत में सबसे ऊपरी स्थान पर कौन होता है?
(A) सरपंच (B) उप सरपंच
(C) मंत्री (D) ग्राम सेवक
- 17) बोस्टल विद्यालय की सर्वप्रथम स्थापना कहाँ हुई?
(A) अमेरिका (B) भारत
(C) इंग्लैण्ड (D) जर्मनी
- 18) बाल अपराधी को सुरक्षित रखने का स्थान अर्थात् —
(A) बाल अदालत (B) रिमान्ड होम
(C) पालकगृह (D) प्रोबेशन
- 19) 'विश्व एड्स दिवस' कब मनाया जाता है?
(A) 11 सितम्बर (B) 11 दिसम्बर
(C) 1 अक्टूबर (D) 1 दिसम्बर
- 20) एड्स की समस्या में विश्व में भारत का कौन सा स्थान है?
(A) दूसरा (B) तीसरा
(C) चौथा (D) पाँचवा

विभाग - B

- निम्नलिखित प्रत्येक प्रश्न के उत्तर एक वाक्य में दीजिए। प्रत्येक प्रश्न के लिए 1 अंक है।

[10]

- 21) भारत में कितनी भाषाओं को संवैधानिक अधिकार प्राप्त है ?
- 22) संस्कृति अर्थात् क्या ?
- 23) जादू के प्रकार बताइए।
- 24) लिंगानुपात अर्थात् क्या ?
- 25) किंग्सले डेविस ने सामाजिक परिवर्तन की क्या परिभाषा दी है?
- 26) गुजराती में संचार के लिए अन्य कौन सा शब्द उपयोग होता है?
- 27) समाज में कौन से दो प्रकार के समूह होते हैं?
- 28) V.D.O. का पूरा नाम लिखिए।
- 29) जैविक दृष्टि से युवा किसे कहते हैं?
- 30) स्त्री-भ्रूण हत्या किसे कहते हैं?

विभाग - C

- निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं 10 प्रश्नों के उत्तर संक्षिप्त में लिखिए। प्रत्येक प्रश्न के लिए 2 अंक हैं :

[20]

- 31) भारत के नागरिक अवार्ड के नाम दीजिए।
- 32) भारत के विकास में कौन-कौन सी समस्या अवरोधक हैं?
- 33) सिख धर्म के पाँच 'क' किसे कहते हैं?

- 34) टोटमवाद अर्थात् क्या?
- 35) गुजरात राज्य में अनुसूचित जातियों में सबसे अधिक जनसंख्या वाली मुख्य चार जातियों के नाम दीजिए।
- 36) महिला सशक्तिकरण के बारे में स्वामी विवेकानंद के क्या विचार थे?
- 37) SEWA का पूरा नाम लिखिए।
- 38) सामाजिक परिवर्तन के लक्षण लिखिए।
- 39) पश्चिमीकरण में कौन से तीन विषयों को शामिल किया गया है?
- 40) ओसगुड और विल्बर श्रेम का संचार प्रक्रिया के मॉडल समझाइए।
- 41) सामाजिक आंदोलन के प्रकार बताइए।
- 42) ग्रामसभा की संक्षिप्त में जानकारी दीजिए।
- 43) डॉ. भूपेन्द्र ब्रह्मभट्ट ने युवाओं की क्या लाक्षणिकता बताई है?
- 44) AIDS का पूरा नाम लिखिए।

विभाग - D

- निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं 10 प्रश्नों के उत्तर मुद्दासर लिखिए। प्रत्येक प्रश्न के लिए 3 अंक हैं :

[30]

- 45) कौन से नागरिक कर्तव्य से राष्ट्रीय एकता मजबूत होती है?
- 46) भारत की सांस्कृतिक विविधता बताइए।
- 47) जैन समुदाय का वर्णन कीजिए।
- 48) अन्य पिछड़े समूहों के लिए कल्याणकारी योजनाओं की संक्षिप्त जानकारी दीजिए।
- 49) भारत की आदिम जातियों का 'भौगोलिक निवास' और 'जनसंख्या' के आधार पर वर्गीकरण लिखिए।

- 50) महिला सशक्तिकरण के लक्षण लिखिए।
- 51) महिलाओं के संवैधानिक अधिकार लिखिए।
- 52) प्रभावी जाति के मापदंड क्या हैं?
- 53) उदारीकरण के लाभों का वर्णन कीजिए।
- 54) संचार माध्यमों का शिक्षा के क्षेत्र में प्रभाव समझाइए।
- 55) 'स्वच्छता अभियान' विस्तार से समझाइए।
- 56) गाँवों पर पंचायती राज के नकारात्मक प्रभाव लिखिए।
- 57) बाल अपराधी को सुधारने में प्रामाणिक विद्यालय की भूमिका स्पष्ट कीजिए।
- 58) असमान लिंगानुपात की समस्या कैसे रोकी जा सकती है? समझाइए।

विभाग - E

- निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं 4 प्रश्नों के उत्तर विस्तार से दीजिए।
प्रत्येक प्रश्न के लिए 5 अंक हैं :

[20]

- 59) भारतीय संस्कृति का अर्थ देकर उसके लक्षणों की जानकारी दीजिए।
- 60) संचार माध्यम के रूप में 'रेडियो' और 'टेलीविजन' का परिचय दीजिए।
- 61) सुधारवादी आंदोलन और क्रांतिकारी सामाजिक आंदोलन के बीच अंतर स्पष्ट कीजिए।
- 62) तहसील पंचायत के कार्य की जानकारी दीजिए।
- 63) युवा बेचैनी के सामाजिक कारण समझाइए।
- 64) एड्स कैसे फैलता है और कैसे नहीं फैलता है? इसकी जानकारी दीजिए।

Seat No.:

--	--	--	--	--	--	--	--

Sl. No. :

139 (E)

(March, 2022)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

Instructions :

- 1) There are total 5 sections and 64 questions in this question paper.
- 2) Read the questions carefully and answer them according to the instructions.
- 3) Figures to the right indicate full marks.
- 4) Start a new section on a new page.

SECTION - A

■ Select and write the correct options of the question no.1

to 20 given below. Each question carries 1 mark :

[20]

- 1) Which country has the biggest Railway network in the world?
(A) America (B) India
(C) China (D) Australia
- 2) Which Indian state is highly populated according to the Census 2011?
(A) Uttar Pradesh (B) Uttarakhand
(C) Kerala (D) Himachal Pradesh
- 3) What is the perspective of Indian culture?
(A) Narrow (B) Local
(C) Global (D) None of these
- 4) What percent do religious minorities constitute in India?
(A) 18.2 (B) 17.17
(C) 20.0 (D) 12.5

- 5) Which Indian sociologist was assigned the job in Mandal Commission?
(A) I.P. Desai (B) Akshaya Kumar Desai
(C) M.N. Srinivas (D) Taraben Patel
- 6) In which year the government of India implemented an act to eradicate untouchability?
(A) 1945 (B) 1955
(C) 1965 (D) 1975
- 7) Which Indian state has the lowest child sex ratio according to Census 2011?
(A) Madhya Pradesh (B) Bihar
(C) Chhatisgarh (D) Punjab
- 8) Who is given the benefit of Bicycle Assistance Scheme?
(A) Girls (B) Boys
(C) Both of them (D) Old person
- 9) What elements of western thinking entered India?
(A) Secularism (B) Humanism
(C) Equality (D) All of these
- 10) What things are emphasized in liberalization?
(A) Human welfare (B) Society culture
(C) Industry trade (D) None of these
- 11) On whose name is the reputed film award given?
(A) Dadasaheb Phalke (B) Raj Kapoor
(C) Prithviraj Kapoor (D) Lata Mangeshkar
- 12) When did mobile service start in India?
(A) 15th August, 1995 (B) 15th August, 1985
(C) 15th August, 1975 (D) 15th August, 2005

- 13) Who established Brahmo Samaj?
(A) Karsan Das Mulji (B) Raja Rammohan Roy
(C) Poet Narmad (D) Maharshi Karve
- 14) What kind of movement is Anti-Narmada dam movement?
(A) Reformative (B) Revolutionary
(C) Resistant (D) Protest
- 15) How much is women's reservation in Panchayati Raj?
(A) 33% (B) 22%
(C) 44% (D) 40%
- 16) Who is the Head of the Gram Panchayat?
(A) Sarpanch (B) Deputy-Sarpanch
(C) Mantri (D) Gram Sevak
- 17) Where did the Borstal school first establish?
(A) America (B) India
(C) England (D) Germany
- 18) The secured place to detain Juvenile delinquent is _____ .
(A) Juvenile Court (B) Remand Home
(C) Palak grih (D) Probation
- 19) When "World AIDS Day" is celebrated?
(A) 11th September (B) 11th December
(C) 1st October (D) 1st December
- 20) Where does India stand in the world in terms of prevalence of AIDS ?
(A) Second (B) Third
(C) Fourth (D) Fifth

SECTION - B

- **Answer the following questions in one sentence each. Each question carries 1 mark :** **[10]**

- 21) How many languages are recognised by Indian Constitution?
- 22) What is Culture?
- 23) State the types of magic.
- 24) What is meant by Sex ratio?
- 25) Write the definition given by Kingsley Davis for Socio-Cultural Process of Change.
- 26) What word is used in Gujarati language for Communication?
- 27) What kind of two groups are there in society?
- 28) Give full form of V.D.O.
- 29) Who is known as Youth?
- 30) What is female infanticide?

SECTION - C

- **Answer Any 10 of the following questions in brief. Each question carries 2 marks :** **[20]**

- 31) Gives names of Civic awards of India.
- 32) Which problems are obstacles in development of India?
- 33) What are the five 'K's of Sikh religion?
- 34) What is totemism?
- 35) Name four Schedule Cast that is predominant in terms of population in Gujarat.
- 36) What were Swami Vivekananda's thoughts on Empowerment of women?

- 37) Give full name of SEWA.
- 38) Write features of Socio-Cultural process of change.
- 39) Which three things are included in westernization?
- 40) Explain the communication model of Osgood and Wilber Schramm.
- 41) State types of social movement.
- 42) Explain the meaning of Gram Sabha.
- 43) State the characteristics explained by Dr. Bhupendra Brahmhatt for youth.
- 44) Give full form of AIDS.

SECTION - D

■ Answer Any 10 of the following questions to the point.

Each question carries 3 marks :

[30]

- 45) Which duties of citizen enables to strengthen the Unity of India?
- 46) State India's cultural diversities.
- 47) Explain about the Jain Community.
- 48) State the Brief information about welfare schemes for Other Backward groups.
- 49) State and classify Indian Tribes on the bases from the view point of Geographical habitant and proportion of its tribal population.
- 50) State the features of Women's Empowerment.
- 51) State Constitutional rights of women.
- 52) What are the criteria of Influential cast?

- 53) State advantages of Liberalization.
- 54) Explain impact of mass media on education.
- 55) Explain Swachhata Abhiyan in detail.
- 56) Explain negative impact of Panchayati Raj on village.
- 57) Explain the role of certified school in treatment and improvement of Juvenile delinquents.
- 58) Explain remedial measures to curb the problem of uneven sex ratio.

SECTION - E

- **Answer Any 4 of the following questions in detail. Each question carries 5 marks :**

[20]

- 59) Explain the meaning and features of Indian culture.
- 60) Explain about Radio and Television as means of communication.
- 61) Specify the difference between reformative and revolutionary social movements.
- 62) Explain in detail the functions of Taluka Panchayat.
- 63) Explain the social reasons of youth unrest.
- 64) Explain in detail how AIDS spread and explain protective measure for it to control.

This Question Paper contains 19 printed pages.

Seat No.:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Sl. No. :

106850 023(GHE)

(March, 2022)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

સૂચનાઓ :

- 1) આ પ્રશ્નપત્રમાં કુલ 5 વિભાગ અને 65 પ્રશ્નો છે.
- 2) બધાજ પ્રશ્નો ફરજિયાત છે. વિકલ્પો આંતરિક છે.
- 3) પ્રશ્નની સામે દર્શાવેલ અંક ગુણ દર્શાવે છે.
- 4) જવાબ આપતા પહેલા પ્રશ્નોને કાળજીપૂર્વક વાંચી સૂચના મુજબ લખો.
- 5) નવો વિભાગ નવા પાના પર લખવો.

વિભાગ - A

■ નીચે આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો વિકલ્પ પસંદ કરી જવાબ લખો. દરેકનો 1 ગુણ છે. [20]

- 1) ભારતમાં માન્ય વિરોધ પક્ષ માટે લોકસભામાં જરૂરી સભ્ય સંખ્યા -
(A) 10% (B) 16%
(C) 20% (D) 50%
- 2) છાયા પ્રધાન મંડળ ધરાવતો દેશ -
(A) ભારત (B) પાકિસ્તાન
(C) બ્રિટન (D) શ્રીલંકા
- 3) ભારતમાં વર્ષ 2014 માં કેટલા મતદારો હતા ?
(A) 68 કરોડ (B) 75 કરોડ
(C) 81 કરોડ (D) 90 કરોડ
- 4) ભારતમાં કયા વર્ષથી ચૂંટણીપંચમાં ત્રણ ચૂંટણી કમિશનરની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે ?
(A) 1949 (B) 1952
(C) 1961 (D) 1993

- 5) તારકુંડે સમિતિની રચના કોની સાથે સંકળાયેલી છે ?
 (A) પંચાયતી રાજ (B) ચૂંટણી સુધારા
 (C) સનદી સેવા (D) આર્થિક સુધારા
- 6) એ.આઈ.એ.ડી.એમ.કે. કયા રાજ્યનો પ્રાદેશિક પક્ષ છે ?
 (A) ગુજરાત (B) મહારાષ્ટ્ર
 (C) તમિલનાડુ (D) પંજાબ
- 7) ઉલ્ફા કયા રાજ્યનો અલગતાવાદી જૂથ છે ?
 (A) પંજાબ (B) બિહાર
 (C) આસામ (D) મિઝોરમ
- 8) અનુસૂચિત જાતિ એ કેવા પ્રકારની કેટેગરી છે ?
 (A) સરળ (B) સામાન્ય
 (C) બંધારણીય (D) એકપણ નહી
- 9) દહેજ પ્રતિબંધક ધારો ક્યારે પ્રસાર થયો ?
 (A) 1961 (B) 1955
 (C) 1976 (D) 1978
- 10) રાષ્ટ્રીય સ્તરે અન્ય પછાત વર્ગો માટે કયું પંચ નિમાયેલું ?
 (A) સરકારીયા પંચ (B) બક્ષી પંચ
 (C) કોઠારી પંચ (D) બિન્દેશ્વરી પ્રસાદ મંડળ પંચ
- 11) ભારતે પ્રથમ અણુપરીક્ષણ ક્યારે કર્યું ?
 (A) 1974 (B) 1970
 (C) 1980 (D) 1991
- 12) ટકાઉ - વિકાસનો ખ્યાલ કોણે આપ્યો ?
 (A) સરકારીયા પંચ (B) બ્રુટલેન્ડ પંચ
 (C) કોઠારી પંચ (D) રાણે પંચ
- 13) ઈ.સ. 1985 માં કયા જૂથની સ્થાપના થઈ ?
 (A) બ્રિક્સ (B) સાર્ક
 (C) યુરોપિયન સંઘ (D) G-4

- 14) યુરોપિયન સંઘના કુલ સભ્ય રાષ્ટ્રોની સંખ્યા કેટલી છે ?
 (A) 30 (B) 28
 (C) 26 (D) 24
- 15) કયા દિવસને માનવહક દિવસ તરીકે ઉજવવામાં આવે છે ?
 (A) 10 ડિસેમ્બર (B) 21 મી જૂન
 (C) 15 મી માર્ચ (D) 1 લી જૂન
- 16) કયા ભારતીય માનવીને યુનેસ્કોના અધ્યક્ષ તરીકે નિમણૂંક આપવામાં આવી ?
 (A) આર.એસ. પાઠક (B) વિજયાલક્ષ્મી પંડિત
 (C) ડૉ. નગેન્દ્રસિંહ (D) ડૉ. રાધાકૃષ્ણ
- 17) સંયુક્ત રાષ્ટ્રનું મુખ્ય મથક ક્યાં આવેલું છે ?
 (A) નવી દિલ્લી - ભારત (B) ન્યુયોર્ક - યુ.એસ.એ.
 (C) જીનેવા - સ્વિટ્ઝરલેન્ડ (D) હેગ - નેધરલેન્ડ
- 18) સ્ટોકહોમ પરિષદ કઈ સાલમાં યોજાઈ ?
 (A) 1972 (B) 1992
 (C) 2001 (D) 2013
- 19) નવ ધાન્ય આંદોલન ક્યારે શરૂ થયું ?
 (A) 1973 (B) 1980
 (C) 1982 (D) 1985
- 20) સુંદરલાલ બહુગુણા કયા આંદોલન સાથે સંકળાયેલા છે ?
 (A) નર્મદા બચાવો (B) ગંગા બચાવો
 (C) ચીપકો આંદોલન (D) કાવેરી જળવિવાદ

વિભાગ - B

નીચે આપેલા પ્રશ્નક્રમાંક 21 થી 30 સુધીના પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં જવાબ લખો.
 દરેકનો 1 ગુણ છે.

[10]

- 21) ભારતમાં લોકસભામાં કુલ કેટલા સભ્યો હોય છે ?
 22) લોકશાહીના પ્રકારો જણાવો.

- 23) સ્ટેટ ફન્ડિંગ એટલે શું ?
- 24) ભારતમાં ચૂંટણી કમિશનરની નિમણૂક કેટલા વર્ષ માટે કરવામાં આવે છે ?
- 25) શિક્ષણ મેળવવાનો અધિકાર (RTE) નો અમલ ક્યારથી થયો ?
- 26) વિકાસ એટલે શું ?
- 27) વિશ્વ શાંતિ માટે રાષ્ટ્રસંઘ (લીગ ઓફ નેશન)ની રચનાની ભલામણ કોણે કરી હતી ?
- 28) સાર્કનું વડુ મથક ક્યાં આવેલું છે ?
- 29) કયા દિવસને યુ.એન. દિવસ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે ?
- 30) કુદરતી સંસાધનો કોને કહેવાય?

વિભાગ - C

- નીચે આપેલા પ્રશ્નક્રમાંક 31 થી 48 સુધીનાં પ્રશ્નોમાંથી કોઈપણ 14 પ્રશ્નોના ટૂંકમાં જવાબ લખો. દરેકના 2 ગુણ છે.

[28]

- 31) વિરોધ પક્ષ કોને કહેવાય ?
- 32) લોબી એટલે શું ?
- 33) પરોક્ષ ચૂંટણી કોને કહેવાય ?
- 34) ચૂંટણી દરમિયાન સોશ્યલ મીડિયાની ભૂમિકા જણાવો.
- 35) ચુંબકીય નેતૃત્વ એટલે શું ?
- 36) ભારતીય લોકશાહી સમક્ષના પડકારો જણાવો.
- 37) આયોજનપંચ શા માટે રદ કરાયું ?
- 38) મહિલા સશક્તિકરણ એટલે શું ?
- 39) અનુસૂચિત જનજાતિ કોને કહેવામાં આવે છે ?
- 40) ટકાઉ - વિકાસ કોને કહેવાય ?
- 41) નિ:શસ્ત્રીકરણ એટલે શું ?

- 42) પંચશીલના સિદ્ધાંતો કયા છે ?
- 43) ભારતે શા માટે બિનજોડાણવાદની નીતિ અપનાવી ?
- 44) આંતરરાષ્ટ્રીય અદાલતના કાર્યો જણાવો.
- 45) નિષેધાધિકાર એટલે શું ?
- 46) પુનઃ અપ્રાપ્ય સંસાધનો એટલે શું ?
- 47) જૈવિક અને અજૈવિક કુદરતી સંસાધનોનાં ઉદાહરણો આપો.
- 48) મૃદાવરણમાંથી મળતા કુદરતી સંસાધનો જણાવો.

વિભાગ - D

■ નીચે આપેલા પ્રશ્નક્રમાંક 49 થી 60 સુધીનાં પ્રશ્નોમાંથી કોઈપણ 9 પ્રશ્નોના મુદ્દાસર જવાબ લખો. દરેકના 3 ગુણ છે.

[27]

- 49) સંગીન અને અસરકારક લોકમત માટેની જરૂરિયાતો.
- 50) ચૂંટણી પંચના કાર્યો જણાવો.
- 51) પ્રાદેશિક અસમતુલા એટલે શું ? સમજાવો.
- 52) નિરક્ષરતાની ટૂંકનોંધ લખો.
- 53) જિલ્લા વિકાસ એજન્સીઓની ભૂમિકા જણાવો.
- 54) શાંતિ અંગેના ગાંધીજીના વિચારો જણાવો.
- 55) ભારત - ચીન સંબંધોની ચર્ચા કરો.
- 56) G-20 ટૂંકનોંધ લખો.
- 57) સંયુક્ત રાષ્ટ્ર સામે કયા પડકારો છે ?
- 58) બર્લિન કટોકટીની ટૂંકનોંધ લખો.
- 59) કુદરતી સંસાધનોની ઉપયોગિતા જણાવો.
- 60) નર્મદા બચાવો આંદોલન ટૂંકનોંધ લખો.

વિભાગ - E

- નીચે આપેલા પ્રશ્નક્રમાંક 61 થી 65 સુધીનાં પ્રશ્નોમાંથી કોઈપણ 3 પ્રશ્નોના સવિસ્તાર જવાબ લખો. દરેકના 5 ગુણ છે.

[15]

- 61) રાજકીય પક્ષનાં કાર્યોની ચર્ચા કરો.
- 62) ચૂંટણીમાં ભાગીદારી અને મતદાનને પ્રભાવિત કરતાં ટૂંકાગાળાનાં પરિબલો જણાવો.
- 63) ભારતમાં સાક્ષરતા વૃદ્ધિ માટે કરવામાં આવતા પ્રયત્નોની ચર્ચા કરો.
- 64) યુદ્ધને ન્યાયોચિત ઠેરવવા જરૂરી શરતોની સમજૂતી આપો.
- 65) ભારતની વિદેશ નીતિના પાયાના સિદ્ધાંતો સમજાવો.

Seat No.:

--	--	--	--	--	--	--	--

Sl. No. :

023 (H)

(March, 2022)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

सूचना :

- 1) इस प्रश्नपत्र में कुल 5 विभाग एवं 65 प्रश्न हैं।
- 2) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं। विकल्प आंतरिक हैं।
- 3) दायीं ओर के अंक प्रश्नों के गुणांक है।
- 4) प्रश्नों के उत्तर सूचना अनुसार लिखिए।
- 5) प्रत्येक विभाग का उत्तर नए पन्ने से प्रारंभ कीजिए।

विभाग -A

■ निम्नलिखित विकल्पों में से सही विकल्प चुनकर उत्तर लिखिए। प्रत्येक प्रश्न के लिए 1 अंक है :

[20]

- 1) भारत में मान्य विपक्ष के लिए लोकसभा में आवश्यक सदस्य संख्या कितनी है?
(A) 10% (B) 16%
(C) 20% (D) 50%
- 2) 'छाया मंत्रिमण्डल' वाला देश -----
(A) भारत (B) पाकिस्तान
(C) ब्रिटेन (D) श्रीलंका
- 3) ई. सन् 2014 में भारत में कितने मतदाता थे?
(A) 68 करोड़ (B) 75 करोड़
(C) 81 करोड़ (D) 90 करोड़

4) भारत में किस वर्ष से निर्वाचन आयोग में तीन निर्वाचन आयुक्तों की व्यवस्था की गयी है?

- (A) 1949 (B) 1952
(C) 1961 (D) 1993

5) तारकुंडे समिति की रचना किससे संलग्न है?

- (A) पंचायती राज (B) चुनाव सुधार
(C) प्रशासनिक सेवा (D) आर्थिक सुधार

6) AIADMK किस राज्य का क्षेत्रीय दल है?

- (A) गुजरात (B) महाराष्ट्र
(C) तमिलनाडु (D) पंजाब

7) उल्फा (ULFA) किस राज्य का विद्रोही संगठन है?

- (A) पंजाब (B) बिहार
(C) असम (D) मिजोरम

8) अनुसूचित जाति किस प्रकार की कैटेगरी है?

- (A) सरल (B) सामान्य
(C) संवैधानिक (D) एक भी नहीं

9) दहेज प्रतिबन्धक कानून कब पास हुआ?

- (A) 1961 (B) 1955
(C) 1976 (D) 1978

10) राष्ट्रीय स्तर पर अन्य पिछड़े वर्गों के लिए कौन-सा आयोग गठित किया गया था?

- (A) सरकारिया आयोग (B) बक्षी पंच
(C) कोठारी आयोग (D) बिन्देश्वरी प्रसाद मण्डल आयोग

11) भारत ने प्रथम परमाणु परीक्षण कब किया था?

- (A) 1974 (B) 1970
(C) 1980 (D) 1991

- 12) स्थायी विकास का विचार किसने दिया था?
 (A) सरकारिया आयोग (B) ब्रुटलैण्ड आयोग
 (C) कोठारी आयोग (D) राणे आयोग
- 13) ई. स. 1985 में किस संगठन की रचना हुई थी?
 (A) ब्रिक्स (B) सार्क
 (C) यूरोपियन संघ (D) G - 4
- 14) यूरोपियन संघ के कुल सदस्य राष्ट्रों की संख्या कितनी है?
 (A) 30 (B) 28
 (C) 26 (D) 24
- 15) किस दिन मानव अधिकार दिवस मनाया जाता है?
 (A) 10 दिसम्बर (B) 21 जून
 (C) 15 मार्च (D) 1 जून
- 16) भारत के किस व्यक्ति की नियुक्ति यूनेस्को के अध्यक्ष के रूप में हुई थी?
 (A) आर. एस. पाठक (B) विजयालक्ष्मी पंडित
 (C) डॉ. नगेन्द्रसिंह (D) डॉ. राधाकृष्णन
- 17) संयुक्त राष्ट्र का मुख्य केन्द्र कहाँ पर स्थित है?
 (A) नई दिल्ली-भारत (B) न्यूयॉर्क, यू. एस.
 (C) जिनेवा, स्विट्ज़रलैण्ड (D) हेग, नेदरलैण्ड
- 18) स्टॉकहोम परिषद् किस वर्ष आयोजित की गयी थी?
 (A) 1972 (B) 1992
 (C) 2001 (D) 2013
- 19) नव धान्य आंदोलन कब शुरू हुआ था?
 (A) 1973 (B) 1980
 (C) 1982 (D) 1985
- 20) सुन्दरलाल बहुगुणा किस आंदोलन के साथ जुड़े हैं?
 (A) नर्मदा बचाओ (B) गंगा बचाओ
 (C) चिपको आंदोलन (D) कावेरी जल विवाद

विभाग - B

- निम्नलिखित 21 से 30 प्रश्नों के उत्तर एक ही विधान में दीजिए। प्रत्येक प्रश्न के लिए 1 अंक है:

[10]

- 21) भारत में लोकसभा में कुल कितने सदस्य होते हैं?
- 22) लोकतंत्र के प्रकार बताइए।
- 23) स्टेट फन्डिंग अर्थात् क्या?
- 24) भारत में निर्वाचन आयुक्त की नियुक्ति कितने वर्ष के लिए की जाती है?
- 25) शिक्षा प्राप्त करने का अधिकार (RTE) को कब से लागू किया गया?
- 26) विकास अर्थात् क्या?
- 27) विश्व शांति के लिए राष्ट्रसंघ (लीग ऑफ नेशन्स) की रचना की सिफारिश किसने की थी?
- 28) सार्क (SAARC) का मुख्यालय किस शहर में है?
- 29) किस दिन को यू. एन. दिवस के रूप में मनाया जाता है?
- 30) प्राकृतिक संसाधन किसे कहते हैं?

विभाग - C

- निम्नलिखित प्रश्न क्रमांक 31 से 48 में से किन्हीं 14 (चौदह) प्रश्नों के संक्षेप में उत्तर दीजिए। प्रत्येक प्रश्न के लिए 2 अंक हैं :

[28]

- 31) विपक्ष किसे कहते हैं?
- 32) लॉबी अर्थात् क्या?
- 33) अप्रत्यक्ष (परोक्ष) चुनाव किसे कहते हैं?
- 34) चुनाव के दरमियान सोशल मीडिया की भूमिका बताइए।

- 35) चुंबकीय नेतृत्व अर्थात् क्या?
- 36) भारतीय लोकतंत्र के समक्ष चुनौतियाँ बताइए।
- 37) आयोजन पंच (योजना-आयोग) को रद्द क्यों किया गया?
- 38) महिला सशक्तिकरण अर्थात् क्या?
- 39) अनुसूचित जनजाति किसे कहते हैं?
- 40) स्थायी विकास किसे कहते हैं?
- 41) निःशस्त्रीकरण अर्थात् क्या?
- 42) पंचशील के सिद्धांत बताइए।
- 43) भारत ने गुटनिरपेक्ष की नीति क्यों अपनायी?
- 44) अन्तर्राष्ट्रीय न्यायालय के कार्य बताइए।
- 45) निषेधाधिकार (Veto Power) अर्थात् क्या?
- 46) पुनः अप्राप्य संसाधन अर्थात् क्या?
- 47) जैविक और अजैविक प्राकृतिक संसाधन के उदाहरण दीजिए।
- 48) मृदावरण से मिलने वाले प्राकृतिक संसाधन बताइए।

विभाग - D

■ निम्नलिखित प्रश्नक्रमांक 49 से 60 में से किन्हीं 9 प्रश्नों के मुद्दासर उत्तर दीजिए। प्रत्येक प्रश्न के लिए 3 अंक हैं:

[27]

- 49) गहन और प्रभावशाली लोकमत की आवश्यकता समझाइए।
- 50) निर्वाचन आयोग के कार्य बताइए।
- 51) क्षेत्रीय असंतुलन अर्थात् क्या? समझाइए।
- 52) निरक्षरता पर संक्षिप्त टिप्पणी लिखिए।

- 53) जिला विकास एजेन्सियों की भूमिका बताइए।
- 54) शांति के संदर्भ में गाँधीजी के विचार बताइए।
- 55) भारत-चीन संबंधों की चर्चा कीजिए।
- 56) G - 20 पर संक्षिप्त टिप्पणी लिखिए।
- 57) संयुक्त राष्ट्र के सामने कौन-सी चुनौतियाँ हैं?
- 58) बर्लिन समस्या पर संक्षिप्त टिप्पणी लिखिए।
- 59) प्राकृतिक संसाधनों की उपयोगिता बताइए।
- 60) 'नर्मदा बचाओ आंदोलन' पर टिप्पणी लिखिए।

विभाग -E

- निम्नलिखित प्रश्नक्रमांक 61 से 65 में से किन्हीं 3 (तीन) प्रश्नों के विस्तृत उत्तर दीजिए। प्रत्येक प्रश्न के लिए 5 अंक हैं :

[15]

- 61) राजनीतिक दलों के कार्यों का वर्णन कीजिए।
- 62) चुनाव में भूमिका और मतदाताओं को प्रभावित करने वाले अल्पकालीन कारकों की जानकारी दीजिए।
- 63) भारत में साक्षरता वृद्धि के लिए किए जाने वाले प्रयत्नों की चर्चा कीजिए।
- 64) युद्ध को न्यायोचित ठहराने के लिए आवश्यक शर्तों की जानकारी दीजिए।
- 65) भारत की विदेशनीति के आधारभूत सिद्धांतों की चर्चा कीजिए।

Seat No.:

--	--	--	--	--	--	--	--

Sl. No. :

023(E)

(March, 2022)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

Instructions :

- 1) This question paper contains 5 sections and 65 questions.
- 2) All the questions are compulsory. Options are internal.
- 3) Figures to the right side indicate full marks of the questions.
- 4) Answer the questions according to the instructions.
- 5) Start a new section on a new page.

SECTION - A

■ Select and write the correct option from the options given below. Each question carries 1 mark :

[20]

- 1) Required number of members in Lok-Sabha for recognized opposition party, in India.
  - (A) 10%
  - (B) 16%
  - (C) 20%
  - (D) 50%
- 2) The nation which possesses 'Shadow Cabinet'?
  - (A) India
  - (B) Pakistan
  - (C) Britain
  - (D) Srilanka

- 3) What was the number of voters in India in the year 2014?
- (A) 68 crore
  - (B) 75 crore
  - (C) 81 crore
  - (D) 90 crore
- 4) From which year the provision for three election commissioners has been made in India?
- (A) 1949
  - (B) 1952
  - (C) 1961
  - (D) 1993
- 5) The formation of Tarkunde Committee is connected with what?
- (A) Panchayati Raj
  - (B) Election Reforms
  - (C) Civil Service
  - (D) Economic Reforms
- 6) Which state's regional party is AIADMK?
- (A) Gujarat
  - (B) Maharashtra
  - (C) Tamil Nadu
  - (D) Punjab
- 7) ULFA is a rebel organization of which state?
- (A) Punjab
  - (B) Bihar
  - (C) Assam
  - (D) Mizoram
- 8) What type of category is Scheduled Caste?
- (A) Simple
  - (B) General
  - (C) Constitutional
  - (D) None

- 9) When was the Dowry Prohibition Act passed?
(A) 1961
(B) 1955
(C) 1976
(D) 1978
- 10) Which commission was appointed for other Backward Class at national level?
(A) Sarkariya commission
(B) Baxi commission
(C) Kothari Commission
(D) Bindheshwari Prasad Mandal Commission
- 11) When was the first nuclear test conducted in India?
(A) 1974
(B) 1970
(C) 1980
(D) 1991
- 12) Who gave the concept of Multi-phased development?
(A) Sarkariya Commission
(B) Brutland Commission
(C) Kothari Commission
(D) Rane Commission
- 13) Which organization was formed in the year 1985?
(A) BRICS
(B) SAARC
(C) European Union
(D) G - 4
- 14) What is the strength of member nations of European Union?
(A) 30
(B) 28
(C) 26
(D) 24

- 15) Which day is celebrated as Human Rights Day?
- (A) 10th December
  - (B) 21th June
  - (C) 15th March
  - (D) 1st June
- 16) Which person from India has been the President of UNESCO?
- (A) R. S. Pathak
  - (B) Vijayalaxmi Pandit
  - (C) Dr. Nagendra Singh
  - (D) Dr. Radhakrishnan
- 17) Where is the Headquarter of the United Nations situated?
- (A) New Delhi, India
  - (B) New York, USA
  - (C) Geneva, Switzerland
  - (D) Hague, Netherland
- 18) When was the Stockholm conference held?
- (A) 1972
  - (B) 1992
  - (C) 2001
  - (D) 2013
- 19) When did the Navdhanya Movement take place?
- (A) 1973
  - (B) 1980
  - (C) 1982
  - (D) 1985
- 20) Sundarlal Bahuguna is attached with which movement?
- (A) Save Narmada
  - (B) Save Ganga
  - (C) Chipko Movement
  - (D) Kaveri Water Dispute

SECTION - B

- Answer the following questions 21 to 30 in one sentence each. Each question carries 1 mark : [10]

- 21) How many members are there in Lok-Sabha of India?
- 22) Show the types of Democracy.
- 23) What is 'State Funding'?
- 24) What is the tenure of Election Commissioner in India?
- 25) When the Right of Education (RTE) was introduced?
- 26) What is development?
- 27) Who proposed for formation of League of Nations for world peace?
- 28) Where is the headquarter of SAARC?
- 29) Which day is known as U.N. Day?
- 30) What is called natural resources?

SECTION - C

- Answer Any 14 of the following questions 31 to 48 in brief. Each question carries 2 marks: [28]

- 31) What is called an opposition party?
- 32) What is Lobby?
- 33) What is indirect election?
- 34) Mention the role of social media during election.
- 35) What is charismatic leadership?
- 36) State the challenges before Indian democracy.

- 37) Why was planning commission removed?
- 38) What is women development?
- 39) What are Scheduled Tribes called?
- 40) What is sustainable development?
- 41) What is disarmament?
- 42) Which are the principles of Panchsheel?
- 43) Why has India adopted the policy of Non-Alignment?
- 44) State the functions of International Court of justice.
- 45) What is Veto Power?
- 46) What are non-renewable resources?
- 47) Give examples of Biotic and Abiotic natural resources.
- 48) State natural resources available from soil cover.

SECTION - D

■ **Answer Any 9 of the following questions 49 to 60 to the point.**

Each question carries 3 marks :

[27]

- 49) Discuss - Necessities for stable and effective public opinion.
- 50) State the functions of Election Commission.
- 51) What is regional imbalance? Explain.
- 52) Write a short note on Illiteracy.
- 53) State role of District Development Agencies.
- 54) Write Gandhiji's thoughts about peace.

- 55) Discuss India-China relations.
- 56) Write a short note on G - 20.
- 57) Which are the challenges before the United Nations?
- 58) Write a short note on Berlin Crisis.
- 59) State usefulness of natural resources.
- 60) Write a short note on Narmada Bachao Movement.

SECTION - E

■ Answer Any 3 of the following questions 61 to 65 in detail.

Each question carries 5 marks :

[15]

- 61) Discuss the functions of political party.
- 62) Mention the short term factors influencing participation in election and voting.
- 63) Discuss the efforts to increase the literacy rate in India.
- 64) Explain the necessary condition to justify war.
- 65) Explain basic principles of Indian foreign policy.

--	--	--	--	--	--	--

Sl. No. :

102062

058(G)

(March, 2022)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

સૂચનાઓ :

- 1) આ પ્રશ્નપત્રમાં કુલ પાંચ વિભાગ અને 61 પ્રશ્નો છે.
- 2) બધાજ પ્રશ્નો ફરજિયાત છે. વિકલ્પો આંતરિક છે.
- 3) પ્રશ્નની સામે લખેલ અંક ગુણ દર્શાવે છે.
- 4) પ્રશ્નની સૂચના પ્રમાણે જવાબ લખો.
- 5) નવો વિભાગ નવા પાના પર લખવો.

વિભાગ - A

- નીચે આપેલા પ્રશ્ન નં. 1 થી 15 બહુવિકલ્પ પ્રશ્નો છે. આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો વિકલ્પ પસંદ કરીને લખો. દરેકનો 1 ગુણ છે. [15]

- 1) યહુદી ધર્મ ક્યાં શરૂ થયો હતો ?
(A) પેલેસ્ટાઈન
(B) ઈરાન
(C) ઈરાક
(D) આફ્રિકા
- 2) વરાળચંત્રની શોધ કોણે કરી ?
(A) ન્યુટને
(B) ગેલિલિયો
(C) હાર્વેએ
(D) જેમ્સવોટે
- 3) સમાચારના માધ્યમ તરીકે કોણ શ્રેષ્ઠ પુરવાર થયું છે ?
(A) ટેલીફોન
(B) ટેલિવિઝન
(C) કોમ્પ્યુટર
(D) રેડિયો

- 4) સર્વેક્ષણનો સાદો અર્થ જણાવો.
- (A) તપાસ
(B) આયોજન
(C) નમૂનો
(D) યોજના
- 5) આપણા દેશમાં આયોજનની શરૂઆત ક્યારે થઈ ?
- (A) 1950
(B) 1951
(C) 1970
(D) 1907
- 6) કયો ઉદ્યોગ જગ જૂનો છે ?
- (A) ખાદી ઉદ્યોગ
(B) ચામડાનો ઉદ્યોગ
(C) માટી ઉદ્યોગ
(D) કાપડ ઉદ્યોગ
- 7) મીઠાનો સત્યાગ્રહ કઈ સાલમાં થયો હતો ?
- (A) 1915
(B) 1920
(C) 1930
(D) 1935
- 8) 'કરેંગે યા મરેંગે' નો મંત્ર કોણે આપ્યો ?
- (A) જવાહરલાલ નહેરુ
(B) ગાંધીજી
(C) સુભાષચંદ્ર બોઝ
(D) સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલ
- 9) આર્યો કયા દેશમાં ઠરીઠામ થયા ?
- (A) યુગાન્ડા
(B) ભારત
(C) ઈઝરાયલ
(D) જાપાન

- 10) ભારતને કેવા પ્રકારનો દેશ ગણી શકાય ?
- (A) વિકસિત
(B) પછાત
(C) વિકાસશીલ
(D) ત્રણમાંથી એક પણ નહી
- 11) માનવ વિકાસ અહેવાલ કોણ દર વર્ષ જાહેર કરે છે ?
- (A) અમેરિકા
(B) યુનિસેફ
(C) સંયુક્ત રાષ્ટ્રસંઘ
(D) ઈંગ્લેન્ડ
- 12) આંતરરાષ્ટ્રીય ન્યાયની અદાલત કયા શહેરમાં બેસે છે ?
- (A) હેગ
(B) ન્યુયોર્ક
(C) જીનીવા
(D) લંડન
- 13) સોક્રેટિસના ગુરુનું નામ શું હતું ?
- (A) આર્કિલેયસ
(B) મહર્ષિ વશિષ્ઠ
(C) મહર્ષિ વેદવ્યાસ
(D) મહર્ષિ વિશ્વામિત્ર
- 14) નીચેનામાંથી કયા પુસ્તકને નોબલ ઈનામ મળ્યું હતું ?
- (A) સામાજિક કરાર
(B) સત્યના પ્રયોગો
(C) ગીતાંજલિ
(D) અન્ટુ ધિસ લાસ્ટ
- 15) ચિપકો આંદોલન કોના માર્ગદર્શન હેઠળ શરૂ થયું હતું ?
- (A) મહાત્મા ગાંધી
(B) સરદાર પટેલ
(C) સુન્દરલાલ બહુગુણા
(D) જવાહરલાલ નહેરુ

વિભાગ - B

- નીચે આપેલા પ્રશ્ન નં. 16 થી 30 સુધીના પ્રશ્નોના ગુણ સરખા છે જેના ઉત્તર એક વાક્યમાં આપો. દરેક પ્રશ્નનો 1 ગુણ છે.

[15]

- 16) ભગવાન ઈસુનો જન્મ ક્યાં થયો હતો ?
- 17) પૃથ્વી સૂર્યની આસ-પાસ ફરે છે એવી શોધ કોણ કરી હતી ?
- 18) હેલિકોપ્ટરમાં કેટલા માણસો બેસી શકે છે ?
- 19) ભારતીય સમાજમાં કુલ કેટલી જાતિઓ છે ?
- 20) 'અશિયન ડ્રામા' પુસ્તક કોણે લખેલું ?
- 21) કાણોદર શાના માટે જાણીતું છે ?
- 22) 'ત્રીન કઠિયાની પ્રથા' ક્યા વિસ્તારમાં હતી ?
- 23) ક્યા ધર્મમાં પર્યુષણને વધારે મહત્ત્વ આપવામાં આવ્યું છે ?
- 24) સ્ત્રીઓ માટે વેદકાળમાં કયો શબ્દ વપરાતો હતો ?
- 25) ભારત સરકારે કઈ કંપની રિલાયન્સને સોંપી છે ?
- 26) ઉપભોક્તાવાદને કારણે કેવા પ્રકારની અસમાનતા જોવા મળે છે ?
- 27) અમેરિકામાંથી ગુલામી કોણે નાબુદ કરી હતી ?
- 28) "નેચર" નામે પુસ્તક કોણે લખ્યું હતું ?
- 29) પોરબંદરનું જૂનું નામ શું હતું ?
- 30) ઓઝોન નામના વાયુનું સ્તર ક્યાં આવેલું છે ?

વિભાગ - C

- નીચે આપેલા 31 થી 42 સુધીના પ્રશ્નોના ગુણ સરખા છે. જેના ટૂંકમાં જવાબ લખો. દરેક પ્રશ્નના 2 ગુણ છે. 12 પ્રશ્નોમાંથી 10 ના જવાબ લખો.

[20]

- 31) પ્લેગનો રોગચાળો મધ્યયુગમાં ક્યાં ક્યાં ફેલાયો હતો ?

- 32) બૌદ્ધિક સંપત્તિમાં કઈ બાબતોનો સમાવેશ થતો હતો ?
- 33) ટેલિવિઝનના કારણે સમાજજીવનમાં થતી બે મુખ્ય અસરો લખો.
- 34) ગાંધીજીના રચનાત્મક કાર્યક્રમોનાં ચાર નામ લખો.
- 35) અબ્રાહમ લિંકન કોણ હતા ? તેમણે લોકશાહીની શી વ્યાખ્યા આપી છે ?
- 36) ધંધાદારીઓના મંડળ એટલે શું ? બે-ત્રણ ઉદાહરણ આપો.
- 37) વિકસિત ટેકનોલોજીએ માનવશ્રમને કઈ રીતે હળવો કર્યો ?
- 38) સામાજિક મૂડીરોકાણથી શો ફાયદો થાય છે ?
- 39) જીવનધોરણ સૂચક આંક કોને કહેવાય ?
- 40) થોરોની ધરપકડ શા માટે થઈ હતી ?
- 41) હવે ખેડૂતો સજીવ ખેતી તરફ આકર્ષાયા છે ?
- 42) માનવીય ટેકનોલોજીનું મહત્ત્વ દિન પ્રતિદિન વધતું જાય છે ?

વિભાગ - D

નીચે આપેલા 43 થી 55 સુધીના પ્રશ્નોના ગુણ સરખા છે. માંગ્યા મુજબ જવાબ આપો.
દરેક પ્રશ્નના ત્રણ ગુણ છે કુલ 13 પ્રશ્નોમાંથી કોઈપણ 10 ના જવાબ લખો.

[30]

- 43) વિકલીફ વિશે તમે શું જાણો છો ?
- 44) યુરોપમાં નવા દરિયાઈ માર્ગ શોધવાની જરૂર શા માટે પડવા લાગી ?
- 45) ગુજરાતમાં શાનું ઉત્પાદન વિશેષ થાય છે ?
- 46) કોમ્પ્યુટરનો ઉપયોગ જે ક્ષેત્રોમાં થાય છે તેવા અગત્યના છ ક્ષેત્રો જણાવો.
- 47) પ્રશ્નાવલીની ત્રણ મર્યાદાઓ જણાવો.
- 48) ગાંધીજીએ અસહકારની લડત પાછી કેમ ખેંચી લીધી ?
- 49) “ભારત છોડો” આંદોલન વિશે ટૂંક નોંધ લખો.

- 50) 'ડો. વેરિયર આદિવાસીઓના પરમ મિત્ર હતા.' સમજાવો.
- 51) માનવશ્રમ વિશે ટૂંકનોંધ લખો.
- 52) વિકાસ માટે મૂડીની આવશ્યકતા અંગે સમજ આપો.
- 53) એથેન્સ નગરની ન્યાય પદ્ધતિ કેવી હતી ?
- 54) પૃથ્વી ઉપર તાપમાન શાથી વધી રહ્યું છે ?
- 55) ઓઝોન સ્તરને નુકસાન કરનારા કારણો કયાં છે ?

વિભાગ - E

- નીચે 56 થી 61 સુધીના પ્રશ્નોના ગુણ સરખા છે. જેના વિસ્તૃતમાં જવાબ આપો.
દરેક પ્રશ્નના 5 ગુણ છે. કુલ 6 પ્રશ્નોમાંથી 4 પ્રશ્નોના જવાબ આપો.

[20]

- 56) ભારતની પ્રથમ પંચવર્ષીય યોજનાના ઉદ્દેશો જણાવો.
- 57) યુનો તરફથી વિશ્વ પરિષદમાં રજૂ થયેલી વિગતો આપો.
- 58) ક્યુબાની કટોકટી વિશે ટૂંકનોંધ લખો.
- 59) રાષ્ટ્રસંઘની સ્થાપના શા માટે કરવામાં આવી ?
- 60) ગીતાંજલિ વિશે ટૂંકનોંધ લખો.
- 61) ટોલ્સ્ટોયના મતે સાચું જીવન કેવું હોય છે ?

This Question Paper contains 24 printed pages.

Seat No.:

--	--	--	--	--	--	--	--

Sl. No. : 106941

148(GHE)

(March, 2022)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

સૂચનાઓ :

- 1) આ પ્રશ્નપત્રમાં કુલ 5 વિભાગ અને કુલ 62 પ્રશ્નો છે.
- 2) જવાબ આપતા પહેલાં પ્રશ્નોને કાળજીપૂર્વક વાંચી સૂચના મુજબ જવાબ આપો.
- 3) વિભાગની સામે કોંસમાં લખેલ અંક ગુણ દર્શાવે છે.
- 4) નવો વિભાગ નવા પાના પર લખો.

વિભાગ - A

નીચે આપેલા 1 થી 20 પ્રશ્નોના આપેલા વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ઉત્તર આપો. દરેકના 1 ગુણ છે.

[20]

- 1) નિયતિવાદના પ્રખર સમર્થક કોણ હતા ?
  - (A) કાન્ટ
  - (B) કુ. એલન સેમ્પલ
  - (C) રીટર
  - (D) હમ્બોલ્ટ
- 2) ભારતનું સૌથી ઓછું જાતિ પ્રમાણ ધરાવતું રાજ્ય .....
  - (A) દમણ
  - (B) રાજસ્થાન
  - (C) ઓડિશા
  - (D) હરિયાણા

- 3) મલેશિયાના કયા લોકો પ્રાથમિક પ્રવૃત્તિ કરે છે ?
- (A) રેડ ઈન્ડિયન્સ
 (B) પાલિયાન
 (C) સેમાંગ
 (D) લેપ
- 4) નીચેનામાંથી કઈ ખનીજ અધાત્વિક ખનીજ છે ?
- (A) તાંબુ
 (B) સીસુ
 (C) જસત
 (D) ગંધક
- 5) સંદેશા વ્યવહારને ખૂબ સરળ બનાવનાર .....
- (A) ઈન્ટરનેટ
 (B) કમ્પ્યુટર
 (C) દૂરદર્શન
 (D) રેડિયો
- 6) ભારતમાં સૌ પ્રથમ રેલ્વેની કયા વર્ષમાં શરૂઆત થઈ ?
- (A) 1950
 (B) 1853
 (C) 1801
 (D) 1988
- 7) એટલેન્ટિક અને પેસિફિક મહાસાગરને જોડતી નહેર કઈ છે ?
- (A) સુએઝ નહેર
 (B) લિવરપુલ નહેર
 (C) પનામા નહેર
 (D) પેસિફિક નહેર

- 8) ભારતમાં પ્રથમ બોલતી શ્વેત-શ્યામ હિન્દી ફિલ્મ કઈ હતી ?
- (A) આલમ આરા
(B) પાકિઝા
(C) રાજા હરિચંદ્ર
(D) નરસિંહ મહેતા
- 9) નીચેનામાંથી કયો દેશ સાર્ક (SAARC) સભ્ય નથી ?
- (A) ભૂતાન
(B) નેપાળ
(C) ચીન
(D) પાકિસ્તાન
- 10) માછીમારી કરતા લોકોની વસાહત કઈ પ્રણાલી ધરાવે છે ?
- (A) લંબચોરસ
(B) નિહારિકા
(C) તારક
(D) ચક્રીય
- 11) નીચેનામાંથી સંરક્ષણ કેન્દ્ર કયું છે ?
- (A) મુંબઈ
(B) વડોદરા
(C) ખંભાત
(D) દહેરાદૂન
- 12) એન્ટાર્કટિકા ખંડની માલિકી કોની ગણાય છે ?
- (A) પારિવારિક
(B) રાષ્ટ્રીય
(C) વૈશ્વિક
(D) ખાનગી

- 13) અમૂલ ડેરી કયા શહેરમાં છે ?
- (A) મહેસાણા
(B) પાલનપુર
(C) આણંદ
(D) હિંમતનગર
- 14) તેજબી વરસાદ માટે જવાબદાર .....
- (A) સલ્ફર ડાયોક્સાઈડની ઊંચી માત્રા
(B) ઓક્સિજનની ઊંચી માત્રા
(C) નાઈટ્રેટ ખાતરોની ઊંચી માત્રા
(D) ઓઝોનની ઊંચી માત્રા
- 15) ગરીબી દેશની વિકાસ યાત્રાને .....
- (A) ઝડપી બનાવે છે.
(B) મંદ બનાવે છે.
(C) બમણી બનાવે છે.
(D) કોઈ અસર થતી નથી.
- 16) નીચે આપેલી વિગતોમાં કુદરતી તત્ત્વ કયું છે ?
- (A) રેલમાર્ગ
(B) બંધ
(C) અમદાવાદ
(D) પાવાગઢ ડુંગર
- 17) બહુલક માટે કઈ સંજ્ઞા દર્શાવાય છે ?
- (A) Z
(B) X
(C) Y
(D) M

18) એકજ પરિણામ ધરાવતો આલેખ કયો છે ?

- (A) રેખા આલેખ
- (B) સાદો સ્તંભ આલેખ
- (C) પાઈ ડાયાગ્રામ
- (D) વર્તુળ આલેખ

19) સમમૂલ્ય રેખા પદ્ધતિમાં શું દર્શાવી શકાય છે ?

- (A) વસ્તીની ગીચતા
- (B) ભાષાઓનું વિતરણ
- (C) તાપમાનનું વિતરણ
- (D) ખેત ઉત્પાદન

20) GPS પ્રણાલીમાં પૃથ્વી ફરતે કુલ કાર્યશીલ ઉપગ્રહોની સંખ્યા કેટલી છે ?

- (A) 20
- (B) 100
- (C) 58
- (D) 24

વિભાગ - B

■ નીચે આપેલા 21 થી 30 પ્રશ્નોના ઉત્તર એક વાક્યમાં આપો. દરેકના 1ગુણ છે. [10]

21) 'સંભવવાદ' શબ્દનો સૌ પ્રથમ ઉપયોગ કરનાર કોણ હતો ?

22) ભારતમાં સૌથી વધુ સાક્ષરતા ધરાવતું રાજ્ય કયું છે ?

23) તૃતીયક પ્રવૃત્તિ એટલે શું ?

24) ઈન્ટરનેટના આંતરરાષ્ટ્રીય વ્યવહારનું ઉદ્દગમકેન્દ્ર કયો દેશ છે ?

25) ભારતનો પ્રથમ ઉપગ્રહ કયો હતો ?

- 26) ભારતમાં હુગલી નદી પર આવેલા નદીબંદરનું નામ જણાવો.
- 27) 'સર્વે ઓફ ઇન્ડિયા' સંસ્થા ક્યાં આવેલી છે ?
- 28) એક બહુલકીય માહિતી કોને કહે છે ?
- 29) આલેખ એટલે શું ?
- 30) GPS પ્રણાલી વિકસાવનાર દેશ કયો છે ?

વિભાગ - C

- નીચે આપેલા 31 થી 42 સુધીના પ્રશ્નોમાંથી કોઈપણ 8 પ્રશ્નોના ટૂંકમાં ઉત્તર લખો.

દરેકના 2 ગુણ છે.

[16]

- 31) દુનિયાના કયા ચાર વિસ્તારો સૌથી વધારે વસ્તી સમાવે છે ?
- 32) ખનન એટલે શું ? તેના પ્રકાર લખો.
- 33) ઇન્ફર્મેશન ટેકનોલોજીનો અર્થ શું છે ?
- 34) પરિવહનના મુખ્ય માધ્યમો જણાવો.
- 35) સ્વર્ણિમ ચુતર્ભુજ રાષ્ટ્રીય ધોરીમાર્ગ યોજના શું છે ?
- 36) સંચાર એટલે શું ? તેના સાધનો જણાવો.
- 37) બંદરના પ્રકારો જણાવો.
- 38) ભારતમાં શહેરી વસાહતોના માપદંડ જણાવો.
- 39) વ્યાપારિક ધોરણે ડેરી ઉદ્યોગનો વિકાસ કયા કયા દેશોમાં થયો છે ?
- 40) પ્રદૂષણના પ્રકારો કયા કયા છે ?
- 41) નીચે આપેલા અવલોકનોનો બહુલક શોધો.
27, 20, 25, 26, 31, 27, 7, 22, 27
- 42) વિભાજિત વર્તુળ આલેખ દોરતી વખતે ધ્યાનમાં રાખવાની બાબતો જણાવો.

વિભાગ - D

નીચે આપેલા 43 થી 54 સુધીના પ્રશ્નોમાંથી કોઈપણ 8 પ્રશ્નોના ઉત્તર મુદ્દાસર આપો.
દરેકના 3 ગુણ છે.

[24]

- 43) નિશ્ચયવાદ (નિયતિવાદ) વિચારધારા વિશે સમજૂતી આપો.
- 44) વ્યાપારિક પશુપાલન - વિશે ટૂંકનોંધ લખો.
- 45) માનવીની તૃતીયક પ્રવૃત્તિમાં સેવાઓના મુખ્ય વિભાગો જણાવો.
- 46) સુએઝ નહેર - વિશે ટૂંકનોંધ લખો.
- 47) ભારતના વિદેશ વ્યાપારની બદલાતી તરાહ સમજાવો.
- 48) શહેરીકરણની સમસ્યાઓ જણાવો.
- 49) ખનીજ એટલે શું? ખનીજોનું વર્ગીકરણ (પ્રકાર) સમજાવો.
- 50) ધ્વનિ પ્રદૂષણ એટલે શું? ધ્વનિ પ્રદૂષણની અસરો જણાવો.
- 51) નીચે આપેલી આંકડાકીય માહિતી પરથી મધ્યક શોધો.
209, 105, 80, 100, 96
- 52) નીચે આપેલા કૃષિ ઉત્પાદનોની આંકડાકીય માહિતીને આધારે વિભાજિત વર્તુળ આલેખની રચના કરો.

કૃષિ પાક	ઘઉં	કપાસ	જુવાર	શેરડી	મગફળી
ઉત્પાદન (ટકામાં)	40	30	15	08	07

- 53) પ્રવાહ આલેખ વિશે સમજૂતી આપો.
- 54) ગ્લોબલ પોઝિશનિંગ સિસ્ટમ (GPS) વિશે ટૂંકમાં સમજાવો

વિભાગ - E

■ નીચે આપેલા 55 થી 61 સુધીના પ્રશ્નોમાંથી કોઈપણ પાંચ પ્રશ્નોના સવિસ્તારપૂર્વક

ઉત્તર આપો. દરેકના 5 ગુણ છે. (નકશા પૂર્તિનો પ્રશ્ન નં. 62 ફરજિયાત છે.)

[30]

- 55) વસ્તી ગીચતા પર અસર કરતાં ભૌગોલિક પરિબલો ચર્ચો.
- 56) માનવીની પ્રાથમિક પ્રવૃત્તિમાં શિકાર અને સંગ્રાહક પ્રવૃત્તિની નોંધ તૈયાર કરો.
- 57) પરિવહન એટલે શું? વિશ્વના મુખ્ય સડકમાર્ગો વિશે જણાવો.
- 58) સમાચાર પત્રો અને સામયિકો વિશે સમજૂતી આપો.
- 59) ગ્રામીણ માનવ વસાહત પ્રણાલી વિશે સવિસ્તર ઉત્તર લખો.
- 60) ભૂમિ સંસાધન સાથે જોડાયેલી સમસ્યાઓ વિસ્તારથી સમજાવો.
- 61) જળ પ્રદૂષણ અને તેની અસરો વિશે સવિસ્તર નોંધ લખો.
- 62) તમને આપવામાં આવેલા ભારતના નકશામાં નીચેની વિગતો યોગ્ય સ્થાને દર્શાવો.

1. ભારતમાં સૌથી ઓછી વસ્તી ધરાવતું રાજ્ય - સિક્કીમ
2. મુંબઈથી દિલ્હી જતો રાષ્ટ્રીય ધોરીમાર્ગ નં. 8 અને તેના પરનું એક અટકસ્થાન
3. ફેરબદલી માટેનું બંદર - સલાયા
4. કોઈ એક ઔદ્યોગિક કેન્દ્ર
5. હીરાકુંડ યોજના

Seat No.:

--	--	--	--	--	--	--	--

Sl. No. :

148(H)

(March, 2022)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

सूचनाएँ :

- 1) इस प्रश्नपत्र में 5 विभाग एवं कुल 62 प्रश्न हैं।
- 2) उत्तर देने से पूर्व प्रश्नों को अच्छी तरह पढ़कर निर्देशानुसार उत्तर दीजिए।
- 3) प्रश्नों के दाहिनी ओर लिखे गए अंक उनके पूर्णांक हैं।
- 4) नया विभाग नए पन्ने से आरंभ कीजिए।

विभाग - A

- निम्नलिखित 1 से 20 प्रश्नों के उत्तर दिए गए विकल्पों में से उचित विकल्प चुनकर लिखिए। प्रत्येक प्रश्न के लिए 1 अंक है :

[20]

- 1) नियतिवाद का सक्रिय समर्थक कौन था?
(A) कान्ट
(B) कु. एलन सेम्पल
(C) रीटर
(D) हम्बोल्ट
- 2) भारत का सबसे कम जाति प्रमाण (स्त्री पुरुष अनुपात) वाला राज्य -----।
(A) दमन
(B) राजस्थान
(C) ओडिसा
(D) हरियाणा
- 3) मलेशिया के कौन-से लोग प्राथमिक प्रवृत्ति करते हैं?
(A) रेड इन्डियन्स
(B) पालियान
(C) सेमांग
(D) लेप

- 4) निम्नलिखित में से कौन-सा खनिज अधातुमय खनिज है?
- (A) ताँबा
(B) सीसा
(C) जस्ता
(D) गंधक
- 5) सन्देशाव्यवहार को खूब सरल बनाने वाला ----- ।
- (A) इंटरनेट
(B) कम्प्यूटर
(C) दूरदर्शन
(D) रेडियो
- 6) भारत में सर्वप्रथम रेलवे किस वर्ष शुरू हुई?
- (A) 1950
(B) 1853
(C) 1801
(D) 1988
- 7) अटलांटिक एवं प्रशान्त महासागर को जोड़ने वाली नहर कौन-सी है?
- (A) स्वेज नहर
(B) लिवरपूल नहर
(C) पनामा नहर
(D) प्रशान्त नहर
- 8) भारत में पहली बोलती श्वेत-श्याम हिन्दी फिल्म कौन-सी थी?
- (A) आलमआरा
(B) पाकीजा
(C) राजा हरिश्चंद्र
(D) नरसिंह मेहता

- 9) निम्नलिखित में से कौन-सा देश सार्क (SAARC) का सदस्य नहीं है?
- (A) भूटान
(B) नेपाल
(C) चीन
(D) पाकिस्तान
- 10) मछुआरों का अधिवास कौन-सी प्रणाली निश्चित करता है?
- (A) आयताकार
(B) निहारिका
(C) तारक
(D) चक्रीय
- 11) निम्नलिखित में से संरक्षण केन्द्र कौन-सा है?
- (A) मुंबई
(B) वडोदरा
(C) खंभात
(D) देहरादून
- 12) अन्टार्कटिका महाद्वीप की मालिकी किसकी मानी जाती है?
- (A) पारिवारिक
(B) राष्ट्रीय
(C) वैश्विक
(D) व्यक्तिगत
- 13) अमूल डेरी किस शहर में है?
- (A) मेहसाना
(B) पालनपुर
(C) आणंद
(D) हिम्मतनगर

- 14) अम्ल वर्षा के लिए जिम्मेदार है ----- ।
- (A) सल्फर डाई ऑक्साइड की अधिक मात्रा
(B) ऑक्सीजन की अधिक मात्रा
(C) नाइट्रेट खाद की अधिक मात्रा
(D) ओजोन की अधिक मात्रा
- 15) गरीबी देश की विकास यात्रा को ----- ।
- (A) तीव्र बनाती है
(B) मंद बनाती है
(C) दुगुनी बनाती है
(D) कोई प्रभाव नहीं
- 16) निम्नलिखित में कौन-सा प्राकृतिक तत्त्व है?
- (A) रेलमार्ग
(B) नदी बांध
(C) अहमदाबाद
(D) पावागढ़ पहाड़
- 17) बहुलक के लिए कौन-सा संकेत दर्शाया जाता है?
- (A) Z
(B) X
(C) Y
(D) M
- 18) एक ही परिमाणवाला आलेख कौन-सा है?
- (A) रेखा आलेख
(B) सादा स्तंभ आलेख
(C) पाइ डायग्राम आलेख
(D) वृत्त आलेख

- 19) सममूल्य रेखा पद्धति में निम्न में से क्या दर्शाया जा सकता है?
- (A) जनसंख्या घनत्व
(B) भाषाओं का वितरण
(C) तापमान का वितरण
(D) कृषि उत्पादन
- 20) GPS प्रणाली में पृथ्वी की कक्षा के चारों तरफ कुल कितने कार्यशील उपग्रह होते हैं?
- (A) 20
(B) 100
(C) 58
(D) 24

विभाग - B

निम्नलिखित 21 से 30 प्रश्नों के उत्तर एक शब्द या एक वाक्य में लिखिए।
प्रत्येक प्रश्न के लिए 1 अंक है :

[10]

- 21) 'संभावनावाद' शब्द का सर्वप्रथम उपयोग करने वाला कौन था?
- 22) भारत में सबसे अधिक साक्षरतावाला राज्य कौन-सा है?
- 23) तृतीयक प्रवृत्ति अर्थात् क्या?
- 24) इंटरनेट के अंतर्राष्ट्रीय व्यवहार का उद्गम केन्द्र कौन-सा देश है?
- 25) भारत के प्रथम उपग्रह का नाम बताइए।
- 26) भारत में हुगली नदी पर आया हुआ नदी बन्दरगाह का नाम बताइए।
- 27) 'सर्वे ऑफ इंडिया' का मुख्यालय कहाँ स्थित है?
- 28) एक बहुलकीय जानकारी किसे कहते हैं?
- 29) आलेख अर्थात् क्या?
- 30) GPS प्रणाली विकसित करने वाला देश कौन-सा है?

विभाग - C

- निम्नलिखित 31 से 42 तक के प्रश्नों में से किन्हीं 8 प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए। प्रत्येक प्रश्न के लिए 2 अंक हैं :

[16]

- 31) दुनिया के कौन-से चार क्षेत्र सर्वाधिक जनसंख्या वाले क्षेत्र हैं?
- 32) 'खनन' अर्थात् क्या? उसके प्रकार लिखिए।
- 33) इन्फर्मेशन टेक्नोलॉजी का क्या अर्थ है?
- 34) परिवहन के मुख्य माध्यम बताइए।
- 35) स्वर्णिम चतुर्भुज राष्ट्रीय राजमार्ग योजना क्या है?
- 36) संचार अर्थात् क्या? उसके साधन बताइए।
- 37) बंदरगाहों के प्रकार लिखिए।
- 38) भारत के शहरी अधिवासों के मापदंड बताइए।
- 39) व्यापारिक दृष्टि से डेरी उद्योग का विकास किन-किन देशों में हुआ है?
- 40) प्रदूषण के प्रकार कौन-कौन से हैं?
- 41) निम्नलिखित अवलोकनों का बहुलक ज्ञात कीजिए :
27, 20, 25, 26, 31, 27, 7, 22, 27
- 42) विभाजित वृत्त आलेख बनाते समय ध्यान में रखने योग्य बातें बताइए।

विभाग - D

- निम्नलिखित 43 से 54 प्रश्नों में से किन्हीं 8 प्रश्नों के उत्तर मुद्दासर लिखिए। प्रत्येक प्रश्न के लिए 3 अंक हैं :

[24]

- 43) निश्चयवाद (नियतिवाद) विचारधारा को समझाइए।
- 44) 'व्यापारिक पशुपालन' पर संक्षिप्त टिप्पणी लिखिए।
- 45) मानव की तृतीयक प्रवृत्ति में सेवाओं के मुख्य विभाग बताइए।
- 46) 'स्वेज नहर' पर संक्षिप्त टिप्पणी लिखिए।

- 47) भारत के विदेश व्यापार के बदलते प्रवाह को समझाइए।
- 48) शहरीकरण की समस्याएँ बताइए।
- 49) खनिज अर्थात् क्या? खनिजों का वर्गीकरण (प्रकार) समझाइए।
- 50) ध्वनि प्रदूषण अर्थात् क्या? ध्वनि प्रदूषण के प्रभाव समझाइए।
- 51) निम्नलिखित अंकात्मक जानकारी से मध्यक ज्ञात कीजिए:
209, 105, 80, 100, 96
- 52) नीचे दिए गए कृषि उत्पादनों की आंकड़ाकीय जानकारी के आधार पर विभाजित वृत्त आलेख की रचना कीजिए:

फसल	गेहूँ	कपास	ज्वार	गन्ना	मूँगफली
उत्पादन प्रतिशत में	40	30	15	08	07

- 53) प्रवाह आलेख को समझाइए।
- 54) ग्लोबल पोजीशनिंग सिस्टम (GPS) के बारे में संक्षेप में समझाइए।

विभाग -E

- निम्नलिखित 55 से 61 तक के प्रश्नों में से किन्हीं 5 प्रश्नों के विस्तारपूर्वक उत्तर लिखिए। प्रत्येक प्रश्न के लिए 5 अंक हैं (नक्शा पूर्ति प्रश्न क्रमांक 62 अनिवार्य है) :

[30]

- 55) जनसंख्या घनत्व पर प्रभाव डालने वाले भौगोलिक परिबलों का वर्णन कीजिए।
- 56) मानव की प्राथमिक प्रवृत्ति में शिकार एवं संचय प्रवृत्ति की जानकारी दीजिए।
- 57) परिवहन अर्थात् क्या? विश्व के मुख्य सड़क मार्गों के बारे में बताइए।
- 58) समाचार-पत्र और पत्रिका के विषय में समझाइए।
- 59) ग्रामीण मानव अधिवास प्रणाली के विषय में सविस्तार लिखिए।

60) भूमि संसाधन से संलग्न समस्याएँ विस्तार से लिखिए।

61) जल प्रदूषण तथा उसके प्रभावों पर सविस्तार टिप्पणी लिखिए।

62) आपको दिए गए भारत के मानचित्र में निम्न विगतों को योग्य स्थान पर दर्शाइए :

(i) भारत में सबसे कम जनसंख्या वाला राज्य - सिक्किम

(ii) मुंबई से दिल्ली तक का राष्ट्रीय राजमार्ग नं. 8 और उस पर एक विराम स्थल।

(iii) एक नौकान्तरण बंदरगाह - सलाया

(iv) कोई भी एक औद्योगिक केन्द्र।

(v) हीराकुंड बांध।

Seat No.:

--	--	--	--	--	--	--	--

Sl. No. :

148 (E)

(March, 2022)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

Instructions :

- 1) This question paper contains 5 sections and total 62 questions.
- 2) All the questions are compulsory. There are internal options given.
- 3) Figures to the right side indicate full marks to the questions.
- 4) Start new section on a new page.

SECTION - A

■ The following questions from 1 to 20 are multiple choice questions. Select and write the correct answer from the options given. Each question carries 1 mark : [20]

- 1) Who was a strong advocate of Determinism?
  - (A) Kant
  - (B) Ellen Semple
  - (C) Ritter
  - (D) Humbolt
- 2) The state with the least sex ratio in India is _____.
  - (A) Daman
  - (B) Rajasthan
  - (C) Odisha
  - (D) Haryana

- 3) Which people of Malaysia are engaged in Primary activities?
- (A) Red Indians
  - (B) Palyans
  - (C) Semang
  - (D) Lap
- 4) Which of the following is a non-metallic mineral?
- (A) Copper
  - (B) Lead
  - (C) Zinc
  - (D) Sulphur
- 5) Communications have been made very easy by _____.
- (A) internet
  - (B) computer
  - (C) TV
  - (D) radio
- 6) When did the first train run in India?
- (A) 1950
  - (B) 1853
  - (C) 1801
  - (D) 1988
- 7) Which canal joins atlantic and pacific oceans?
- (A) Suez canal
  - (B) Liverpool canal
  - (C) Panama canal
  - (D) Pacific canal

- 8) Which was India's first talky black and white hindi film?
- (A) Alam Ara
  - (B) Pakiza
  - (C) Raja Harishchandra
  - (D) Narsinh Mehta
- 9) Which of the following countries is not a member of SAARC?
- (A) Bhutan
  - (B) Nepal
  - (C) China
  - (D) Pakistan
- 10) Which type of settlement do the fishermen have?
- (A) Rectangular
  - (B) Nebular
  - (C) Star-shaped
  - (D) Circular
- 11) Which of the following is cantonment centre?
- (A) Mumbai
  - (B) Vadodara
  - (C) Khambhat
  - (D) Dehradun
- 12) With whom rests the ownership of Antarctica?
- (A) Family
  - (B) National
  - (C) Global
  - (D) Private

- 13) In which city is Amul Dairy located?
- (A) Mahesana
  - (B) Palanpur
  - (C) Anand
  - (D) Himmatnagar
- 14) _____ responsible for acid rain.
- (A) High proportion of sulphur dioxide
  - (B) High proportion of oxygen
  - (C) High proportion of nitrate fertilizers
  - (D) High proportion of ozone
- 15) Poverty _____ the progress of a nation.
- (A) accelerates
  - (B) slows down
  - (C) double
  - (D) does not affect
- 16) Which of the following is a natural element?
- (A) Railway
  - (B) River dam
  - (C) Ahmedabad
  - (D) Pavagadh mountain
- 17) Which symbol is used to represent 'Mode'?
- (A) Z
  - (B) X
  - (C) Y
  - (D) M

- 18) Which graph has one dimension?
- (A) Line graph
(B) Simple bar graph
(C) Pie diagram
(D) Circle diagram
- 19) What can be shown through isotherm line technique?
- (A) Population density
(B) Distribution of languages
(C) Distribution of temperature
(D) Farm production
- 20) In GPS technique, how many satellites are stationed around the earth?
- (A) 20
(B) 100
(C) 58
(D) 24

SECTION - B

- Answer the following questions from 21 to 30 in one sentence each. Each question carries 1 mark :

[10]

- 21) Who first used the term 'Possibilism'?
- 22) Which states have highest literacy rate in India?
- 23) What is Tertiary activity?
- 24) Which is the point of origin from where internet is internationally handled?
- 25) Which was India's first satellite?

- 26) Write name of River port on Hugli river in India.
- 27) Where is the Survey of India institute located?
- 28) What is a Unimodal data?
- 29) What is meant by 'Graph'?
- 30) Which country has developed GPS technique?

SECTION - C

- Answer Any 8 of the following questions from 31 to 42 in brief. Each question carries 2 marks :

[16]

- 31) Which four areas of the world have high population?
- 32) What is mining? State its types.
- 33) What is the meaning of information technology?
- 34) Which are the major means of transportation?
- 35) What is the Golden Quadrilateral Project?
- 36) What is communication? State different means of communication.
- 37) State the types of ports.
- 38) State the criteria for an urban settlement in India.
- 39) In which countries did the dairy industry develop?
- 40) What are the various types of pollution?
- 41) Find out the mode of the following frequencies :
27, 20, 25, 26, 31, 27, 7, 22, 27.
- 42) State the aspects need to be considered while preparing the divided circle diagram.

SECTION - D

- Answer Any 8 of the following questions from 43 to 54 to the point. Each question carries 3 marks : [24]

- 43) Explain the concept of Determinism.
- 44) Write short note on 'commercial animal rearing'.
- 45) Describe the major divisions of services in tertiary activities.
- 46) Write a short note about the suez canal.
- 47) Explain the pattern of India's international trade.
- 48) State the problems of urbanization.
- 49) What is mineral? Explain the classification of minerals.
- 50) What is noise pollution? State the effects of noise pollution.
- 51) Find out the mean of this data :
- 209, 105, 80, 100, 96
- 52) Construct a divided circle diagram for the agricultural productions given below :

Agriculture	Wheat	Cotton	Jowar	Sugarcane	Groundnut
Production (in percentage)	40	30	15	08	07

- 53) Explain about flow diagram.
- 54) Explain Global Positioning System (GPS) in brief.

SECTION - E

- Answer the following questions from 55 to 61 in detail.

Fill in the map in question no. 62. Each question carries 5 marks.
(Question no. 62 is compulsory) : [30]

- 55) Describe the geographical factors influencing population density.

- 56) Write a note on hunting and gathering as man's primary activities.
- 57) Explain the meaning of transportation and give details about the major roads of the world.
- 58) Explain about Newspapers and Magazines.
- 59) Discuss the rural settlement in details.
- 60) Explain the problems pertaining to the land resources.
- 61) Write detailed note on water pollution and its effects.
- 62) Identify and locate the following details on the map of India supplied to you :
- (i) State with the least population of India - Sikkim
  - (ii) National highway No. 8 connecting Delhi and Mumbai and one via city located on it.
  - (iii) Trans - shipment Port- Salaya
  - (iv) Any one industrial centre.
  - (v) Hirakund project.

This Question Paper contains 24 printed pages.

Seat No.:

--	--	--	--	--	--	--	--

Sl. No. : 104426

029(GHE)

(March, 2022)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

સૂચનાઓ :

- 1) આ પ્રશ્નપત્રમાં કુલ 5 વિભાગ અને 64 પ્રશ્નો છે.
- 2) પ્રશ્નની સૂચના પ્રમાણે ઉત્તર લખવા.
- 3) નવો વિભાગ નવા પાના પરથી શરૂ કરવો.

વિભાગ - A

■ નીચના 1 થી 20 પ્રશ્નોના આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો વિકલ્પ પસંદ કરીને ઉત્તર લખો.
દરેકનો 1 ગુણ છે.

[20]

- 1) 'ગાંધીજીનો અક્ષરદેહ' પ્રકાશિત કરનાર પ્રકાશક જણાવો.
(A) દિલ્હી યુનિવર્સિટી
(B) રાજ્ય અભિલેખાગાર
(C) નવજીવન પ્રકાશન
(D) ગુજરાત યુનિવર્સિટી
- 2) શીખ રાજ્યનું વિલીનીકરણ કોણે કર્યું ?
(A) ડેલહાઉસી
(B) કર્ઝન
(C) કલાઈવ
(D) વેલેસ્લી

- 3) નાદિર શાહનું ભારત પર આક્રમણ ક્યારે થયું ?
- (A) 1730
(B) 1735
(C) 1739
(D) 1750
- 4) ફ્રેન્ચ ઇસ્ટ ઇન્ડિયા કંપનીની સ્થાપના ક્યારે થઈ ?
- (A) 1661
(B) 1662
(C) 1663
(D) 1664
- 5) બક્સરના યુદ્ધ સમયે બંગાળાનો નવાબ કોણ હતો ?
- (A) મીરજાફર
(B) સિરાજ-ઉદ-દૌલા
(C) આસફ ખાં
(D) મીરકાસીમ
- 6) બ્રિટીશ હિંદમાં સુપ્રીમ કોર્ટની સ્થાપના ક્યારે થઈ ?
- (A) 1750
(B) 1773
(C) 1785
(D) 1800
- 7) ભારતમાં ન્યાય વિષયક સુધારા-
- (A) ક્લાઈવ
(B) ડેલહાઉસી
(C) બેન્ટિંક
(D) કર્ઝન

- 8) અંગ્રેજોએ તમામ ઉંચા હોદ્દા પર કોને નિયુક્ત કર્યા ?
- (A) મુસ્લિમ
(B) અંગ્રેજ
(C) હિંદુ
(D) નેપાલી
- 9) કંપની શાસનમાં ભારતીયોનો રાષ્ટ્રીય ઉદ્યોગ કયો હતો ?
- (A) સુથારી કામ
(B) વહાણવટા
(C) બગીચા ઉદ્યોગ
(D) વણાટ ઉદ્યોગ
- 10) રામકૃષ્ણ મિશનની સ્થાપના કોણે કરી ?
- (A) સ્વામી રામકૃષ્ણ
(B) રાજારામ મોહનરાય
(C) દયાનંદ સરસ્વતી
(D) સ્વામી વિવેકાનંદ
- 11) થિયોસોફીકલ સોસાયટીનું કાર્ય હિંદમાં આવીને કોણે ઉપાડી લીધું ?
- (A) મેડમ બ્લેવેટ્સ્કી
(B) એની બેસન્ટ
(C) કર્નલ આલ્કોટ
(D) બેન્ટિક
- 12) મવાળવાદી નેતા કોણ હતા ?
- (A) લાલા લજપતરાય
(B) બિપીનચંદ્ર પાલ
(C) લોકમાન્ય ટિળક
(D) ગોપાલકૃષ્ણ ગોખલે

- 13) લંડનમાં 'ઈન્ડિયન હોમરૂલ સોસાયટી'ની સ્થાપના કોણે કરી ?
- (A) મદનલાલ ધીંગરા
(B) શ્યામજી કૃષ્ણ વર્મા
(C) સાવરકર
(D) સરદારસિંહ રાણા
- 14) મહાત્મા ગાંધીનો પ્રથમ સત્યાગ્રહ કયો હતો ?
- (A) ચંપારણ
(B) અમદાવાદ
(C) ખેડા
(D) બારડોલી
- 15) મુસ્લિમ લીગની સ્થાપના ક્યારે થઈ ?
- (A) 1905
(B) 1906
(C) 1907
(D) 1908
- 16) ભારતમાં આયોજન પંચનો પ્રારંભ ક્યારે થયો ?
- (A) 1947
(B) 1950
(C) 1955
(D) 1952
- 17) જર્મનીના લોખંડી પુરુષ કોણ હતા ?
- (A) હિટલર
(B) મુસોલીની
(C) બિસ્માર્ક
(D) નેપોલિયન

18) “વ્યક્તિ આર્થિક રીતે શોષિત ન હોવી જોઈએ.”

- (A) ચીનની ક્રાંતિ
- (B) બોલ્શેવિક ક્રાંતિ
- (C) અમેરિકન ક્રાંતિ
- (D) રક્તવિહિન ક્રાંતિ

19) રાષ્ટ્રસંઘની સ્થાપના ક્યારે થઈ ?

- (A) 1820
- (B) 1920
- (C) 1939
- (D) 1945

20) આફ્રિકા - આફ્રિકનો માટેનું સૂત્ર ગુંજતું કર્યું.

- (A) વિલમોટ બ્લાઈડન
- (B) નેલ્સન મંડેલા
- (C) લુથુલી
- (D) આલ્બર્ટ

વિભાગ - B

નીચે આપેલા 21 થી 30 પ્રશ્નોના જવાબ એક વાક્યમાં લખો. દરેકનો 1 ગુણ છે.

[10]

21) મરાઠી સત્તામાં સર્વ પ્રથમ પેશ્વા કોણ હતા ?

22) હૈદરાબાદ રાજ્યનો સ્થાપક કોણ હતો ?

23) કયા મુઘલ સમ્રાટના સમયમાં અંગ્રેજોએ વેપારી કોઠી સ્થાપવાનો અધિકાર પ્રાપ્ત કર્યો હતો ?

24) મુંબઈ ટાપુ અંગ્રેજોને કોની પાસેથી મળ્યો હતો ?

25) બ્રિટીશ હિંદમાં સુપ્રીમ કોર્ટની સ્થાપના ક્યારે થઈ ?

- 26) રૈયતવારી પદ્ધતિ એટલે શું ?
- 27) ભારતમાં વહાણ બનાવવાનો ઉદ્યોગ કોના એ જ ઉદ્યોગથી ચઢિયાતો હતો ?
- 28) શિરોમણી ગુરુ પ્રબંધક સમિતિએ કયા સમાજમાં સુધારણાનું કાર્ય કર્યું ?
- 29) સ્વરાજ્ય મારો જન્મસિદ્ધ અધિકાર છે. એ સૂત્ર કોણે આપ્યું ?
- 30) ઠંડુ યુદ્ધ એટલે શું ?

વિભાગ - C

- નીચે આપેલા 31થી 44 પ્રશ્નોમાંથી કોઈપણ 10 પ્રશ્નોના જવાબ ટૂંકમાં લખો. દરેકના 2 ગુણ છે.

[20]

- 31) બ્રિટીશ સિક્કાઓમાંથી પ્રાપ્ત થતો ઇતિહાસ સમજાવો.
- 32) પાણીપતના ત્રીજા યુદ્ધ વિશે જણાવો.
- 33) દ્વિમુખી શાસન પદ્ધતિ એટલે શું ?
- 34) અંગ્રેજી વહીવટીતંત્રનું સ્વરૂપ જણાવો.
- 35) 1857 ના સંગ્રામનું તાત્કાલિક કારણ જણાવો.
- 36) 1857 ના સંગ્રામના પરિણામો લખો. (ગમે તે બે)
- 37) કાયમી જમાબંધી વિશે નોંધ લખો.
- 38) શ્યામજી કૃષ્ણ વર્મા વિશે નોંધ લખો.
- 39) સાયમન કમીશનનો વિરોધ શા માટે કરવામાં આવ્યો ?
- 40) નવજાગૃતિ એટલે શું ?
- 41) ધર્મ સુધારણા એટલે શું ?

- 42) પરમાણુ શસ્ત્રો વિશે સમજાવો.
- 43) આતંકવાદી સંગઠનો પર ટૂંકમાં લખો.
- 44) સૂર્યઊર્જાની માહિતી આપો.

વિભાગ - D

નીચેના 45 થી 58 પ્રશ્નોમાંથી કોઈપણ 10 પ્રશ્નોના મુદ્દાસર જવાબ લખો.
પ્રત્યેકના 3 ગુણ છે.

[30]

- 45) ઈતિહાસની આધાર સામગ્રી તરીકે વર્તમાન પત્રો વિશે માહિતી આપો.
- 46) ડેલહાઉસીની ખાલસા નીતિ સમજાવો.
- 47) અંગ્રેજ સરકારના પોલીસતંત્રની રૂપરેખા આપો.
- 48) 1857 ના સંગ્રામની નિષ્ફળતાના કારણો ચર્ચો (ગમે તે ત્રણ)
- 49) સ્વામી વિવેકાનંદ એ સમાજ સુધારણા માટે કઈ કઈ પ્રવૃત્તિઓ કરી.
- 50) સ્વદેશી આંદોલન વિશે નોંધ લખો.
- 51) આત્યંતિક રાષ્ટ્રવાદ એટલે શું ?
- 52) અસહકારના આંદોલન વિશે નોંધ લખો.
- 53) નવજાગૃતિકાળના વૈજ્ઞાનિક સંશોધનો ટૂંકમાં લખો.
- 54) ટૂંકનોંધ લખો : વર્સેલ્સની સંધિ
- 55) સંયુક્ત રાષ્ટ્રોની માનવ અધિકારોની ઘોષણા ચર્ચા કરો.
- 56) બિન જોડાણવાદી નીતિને સમર્થન આપનારા મહાન નેતાઓના નામ જણાવો.
- 57) આતંકવાદ એટલે શું ?
- 58) વર્તમાન પત્રોનું સામાજિક મહત્ત્વ સમજાવો.

વિભાગ - E

- નીચે આપેલા 59 થી 64 પ્રશ્નોમાંથી કોઈપણ 4 પ્રશ્નોના સવિસ્તાર ઉત્તર આપો.
દરેકના 5 ગુણ છે.

[20]

- 59) ભારતમાં કૃષિ ક્ષેત્રે સ્થગિતતા શાં કારણોથી આવી ?
- 60) આર્યસમાજની પ્રવૃત્તિની માહિતી આપો.
- 61) સ્વતંત્ર ભારતમાં શિક્ષણનો વિકાસ વર્ણવો.
- 62) રાષ્ટ્રસંઘની સ્થાપનાના હેતુઓ કયા કયા હતા.
- 63) દ્વિતીય વિશ્વયુદ્ધનાં પરિણામો
- 64) ઈન્ફોર્મેશન ટેકનોલોજીએ વિશ્વને એક ગામડું બનાવી દીધું છે, ચર્ચા કરો.

Seat No.:

--	--	--	--	--	--	--	--

Sl. No. :

029(H)

(March, 2022)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

सूचनाएँ :

- 1) इस प्रश्नपत्र में कुल 5 विभाग एवं 64 प्रश्न हैं।
- 2) प्रश्नों की सूचना के अनुसार उत्तर लिखिए।
- 3) नए विभाग को नए पन्ने से शुरू कीजिए।

विभाग - A

■ निम्नलिखित 1 से 20 बहुविकल्पीय प्रश्न हैं। दिए गए विकल्पों (A, B, C, D) में से सही उत्तर लिखिए। प्रत्येक प्रश्न के लिए 1 अंक है :

[20]

- 1) 'गांधीजी का अक्षरदेह' प्रकाशित करने वाला प्रकाशक बताइए।
  - (A) दिल्ली यूनिवर्सिटी
  - (B) राज्य अभिलेखागार
  - (C) नवजीवन प्रकाशन
  - (D) गुजरात यूनिवर्सिटी
- 2) सिख राज्य का विलीनीकरण किसने किया?
  - (A) डलहौजी
  - (B) कर्जन
  - (C) क्लाइव
  - (D) वेलेस्ली
- 3) नादिरशाह का भारत पर आक्रमण कब हुआ?
  - (A) 1730
  - (B) 1735
  - (C) 1739
  - (D) 1750

- 4) फ्रांसीसी ईस्ट इंडिया कंपनी की स्थापना कब हुई थी?
- (A) 1661
(B) 1662
(C) 1663
(D) 1664
- 5) बक्सर के युद्ध के समय बंगाल का नवाब कौन था?
- (A) मीरजाफर
(B) सिराज-उद्-दौला
(C) आसफ खाँ
(D) मीरकासीम
- 6) ब्रिटिश हिन्द में सुप्रीम कोर्ट की स्थापना कब हुई?
- (A) 1750
(B) 1773
(C) 1785
(D) 1800
- 7) भारत में न्याय विषयक सुधार —
- (A) क्लाइव
(B) डलहौजी
(C) बेन्टिक
(D) कर्जन
- 8) अंग्रेजों ने सभी उच्च पदों पर किसे नियुक्त किया था?
- (A) मुस्लिम
(B) अंग्रेज
(C) हिन्दू
(D) नेपाली

- 9) कंपनी शासन में भारतीयों का राष्ट्रीय उद्योग कौन-सा था?
- (A) बढ़ई काम
(B) समुद्री व्यापार
(C) बगीचा उद्योग
(D) बुनाई उद्योग
- 10) रामकृष्ण मिशन की स्थापना किसने की थी?
- (A) स्वामी रामकृष्ण
(B) राजा राम मोहनराय
(C) स्वामी दयानंद सरस्वती
(D) स्वामी विवेकानन्द
- 11) थियोसोफिकल सोसायटी का कार्य भारत में आकर किसने अपने हाथ में ले लिया?
- (A) मैडम ब्लेवट्स्की
(B) एनी बेसन्ट
(C) कर्नल आल्कोट
(D) बेन्टिक
- 12) नरमपंथी नेता कौन थे?
- (A) लाला लाजपत राय
(B) बिपिनचंद्र पाल
(C) लोकमान्य तिलक
(D) गोपाल कृष्ण गोखले
- 13) लंदन में इंडियन होमरूल सोसायटी की स्थापना किसने की थी?
- (A) मदनलाल धींगरा
(B) श्यामजी कृष्ण वर्मा
(C) सावरकर
(D) सरदार सिंह राणा

- 14) महात्मा गांधी का प्रथम सत्याग्रह कौन-सा था?
- (A) चंपारन
(B) अहमदाबाद
(C) खेड़ा
(D) बारडोली
- 15) मुस्लिम लीग की स्थापना किस वर्ष हुई थी?
- (A) 1905
(B) 1906
(C) 1907
(D) 1908
- 16) भारत में योजना आयोग का आरंभ कब हुआ?
- (A) 1947
(B) 1950
(C) 1955
(D) 1952
- 17) जर्मनी के लौह पुरुष कौन थे?
- (A) हिटलर
(B) मुसोलिनी
(C) बिस्मार्क
(D) नेपोलियन
- 18) व्यक्ति का आर्थिक शोषण नहीं होना चाहिए।
- (A) चीन की क्रांति
(B) बोल्शेविक क्रांति
(C) अमेरिकी क्रांति
(D) रक्तविहीन क्रांति

19) राष्ट्रसंघ की स्थापना कब हुई?

- (A) 1820
- (B) 1920
- (C) 1939
- (D) 1945

20) ----- नामक नागरिक ने अफ्रीका अफ्रीकियों के लिए का नारा प्रचारित किया।

- (A) विलमोट ब्लाइंडन
- (B) नेल्सन मंडेला
- (C) लुथूली
- (D) आलबर्ट

विभाग - B

निम्नलिखित 21 से 30 तक के प्रश्नों में से प्रत्येक के उत्तर एक वाक्य में लिखिए।
प्रत्येक प्रश्न के लिए 1 अंक है :

[10]

- 21) मराठा सत्ता में सर्वप्रथम पेशवा कौन था?
- 22) हैदराबाद राज्य का स्थापक कौन था?
- 23) किस मुगल सम्राट के समय में अंग्रेजों ने व्यापारिक कोठियाँ स्थापित करने का अधिकार प्राप्त किया?
- 24) मुंबई टापू अंग्रेजों को किसके पास से मिला था?
- 25) ब्रिटिश हिन्द में सुप्रीम कोर्ट की स्थापना कब हुई?
- 26) जमींदारी पद्धति अर्थात् क्या?
- 27) भारत का जहाज निर्माण उद्योग किसके उद्योग से श्रेष्ठ था?
- 28) शिरोमणि गुरु प्रबंधक समिति ने किस समाज में सुधार का कार्य किया?

- 29) "स्वराज मेरा जन्मसिद्ध अधिकार है" यह सूत्र किसने दिया?
- 30) शीतयुद्ध अर्थात् क्या?

विभाग - C

- निम्नलिखित 31से 44 प्रश्नों में से किन्हीं 10 के उत्तर संक्षिप्त में दीजिए।
प्रत्येक प्रश्न के लिए 2 अंक हैं:

- 31) ब्रिटिश सिक्कों में से प्राप्त इतिहास समझाइए।
- 32) पानीपत के तीसरे युद्ध के बारे में लिखिए।
- 33) द्विमुखी शासन पद्धति अर्थात् क्या?
- 34) अंग्रेजी शासन तंत्र का स्वरूप बताइए।
- 35) 1857 के संग्राम का तात्कालिक कारण लिखिए।
- 36) 1857 के संग्राम का परिणाम लिखिए। कोई दो।
- 37) स्थायी बंदोबस्त पर टिप्पणी लिखिए।
- 38) श्यामजी कृष्णवर्मा के बारे में टिप्पणी लिखिए।
- 39) सायमन कमीशन का विरोध क्यों किया गया था?
- 40) नवजागरण अर्थात् क्या?
- 41) धर्मसुधार अर्थात् क्या?
- 42) परमाणु शस्त्र के बारे में समझाइए।
- 43) आतंकवादी संगठनों पर संक्षिप्त में लिखिए।
- 44) सौर ऊर्जा के बारे में लिखिए।

विभाग - D

■ निम्नलिखित 45 से 58 में से किन्हीं 10 प्रश्नों के मुद्दासर उत्तर लिखिए।
प्रत्येक प्रश्न के लिए 3 अंक हैं:

[30]

- 45) इतिहास की आधार सामग्री के रूप में समाचार पत्रों के विषय में बताइए।
- 46) डलहौजी की खालसा नीति समझाइए।
- 47) अंग्रेज सरकार के पुलिसतंत्र की रूपरेखा बताइए।
- 48) 1857 के संग्राम की विफलता के कारण बताइए। कोई तीन।
- 49) स्वामी विवेकानंद ने समाज सुधार के लिए कौन-कौन सी प्रवृत्तियाँ की थीं?
- 50) स्वदेशी आंदोलन पर टिप्पणी लिखिए।
- 51) आत्यंतिक राष्ट्रवाद के बारे में टिप्पणी लिखिए।
- 52) असहयोग आंदोलन पर संक्षिप्त टिप्पणी लिखिए।
- 53) नवजागरण काल के वैज्ञानिक आविष्कारों के विषय में संक्षेप में बताइए।
- 54) वर्सेल्स की संधि के बारे में संक्षिप्त में टिप्पणी लिखिए।
- 55) संयुक्त राष्ट्र का मानवाधिकार घोषणापत्र की चर्चा कीजिए।
- 56) गुट निरपेक्षता की नीति का समर्थन करने वाले महान नेताओं के नाम बताइए।
- 57) आतंकवाद अर्थात् क्या?
- 58) समाचार पत्रों का सामाजिक महत्त्व समझाइए।

विभाग - E

■ निम्नलिखित 59 से 64 प्रश्नों में से किन्हीं 4 प्रश्नों के सविस्तार उत्तर दीजिए।
प्रत्येक प्रश्न के लिए 5 अंक हैं:

[20]

- 59) भारत में कृषि क्षेत्र में स्थगितता किन कारणों से आई?

- 60) आर्य समाज की प्रवृत्तियों की जानकारी दीजिए।
- 61) स्वतंत्र भारत में शिक्षा के विकास का वर्णन कीजिए।
- 62) राष्ट्रसंघ की स्थापना के उद्देश्य क्या थे?
- 63) द्वितीय विश्वयुद्ध के परिणाम लिखिए।
- 64) 'इन्फॉर्मेशन टेक्नॉलॉजी ने विश्व को एक गाँव बना दिया है' — चर्चा कीजिए।

Seat No.:

--	--	--	--	--	--	--	--

Sl. No. :

029 (E)

(March, 2022)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

Instructions :

- 1) This question paper contains 5 sections and 64 questions.
- 2) Answers should be written according to the instructions only.
- 3) Start a new section on a new page.

SECTION - A

■ Question Nos. 1 to 20 are multiple choice type questions. Select the correct option from the given options (A, B, C, D) given below. Each question carries 1 mark :

[20]

- 1) Which publisher published The collected works of Mahatma Gandhi?
(A) Delhi University
(B) State Archives
(C) Navjivan Prakashan
(D) Gujarat University
- 2) Who annexed the Sikh State?
(A) Dalhousie
(B) Curzon
(C) Clive
(D) Wellesley

- 3) When did Nadir Shah invade India?
- (A) 1730
  - (B) 1735
  - (C) 1739
  - (D) 1750
- 4) When was the French East India Company established?
- (A) 1661
  - (B) 1662
  - (C) 1663
  - (D) 1664
- 5) Who was the Nawab of Bengal during the battle of Buxar?
- (A) Mir Jafar
  - (B) Siraj-ud-Daulah
  - (C) Asaf Khan
  - (D) Mir Kasim
- 6) When was the supreme court established in British India?
- (A) 1750
  - (B) 1773
  - (C) 1785
  - (D) 1800
- 7) Judicial reformer in India –
- (A) Clive
  - (B) Dalhousie
  - (C) Bentinck
  - (D) Curzon

- 8) Who are appointed on the high posts during British rule?
- (A) Muslim
  - (B) British
  - (C) Hindu
  - (D) Nepali
- 9) What was the main industry during British rule?
- (A) Carpentry
  - (B) Shipping
  - (C) Horticulture
  - (D) Weaving industry
- 10) Who established the "Ram Krishna Mission"?
- (A) Swami Ramkrishna
  - (B) Rajaram Mohan Roy
  - (C) Dayanand Saraswati
  - (D) Swami Vivekanand
- 11) Who took the responsibility of the 'Theosophical society' in India at its very arrival?
- (A) Madam Blavatsky
  - (B) Annie Besant
  - (C) Colonel Alcott
  - (D) Bentinck
- 12) Who was a 'moderate leader'?
- (A) Lala Lajapat Roy
  - (B) Bipinchandra Pal
  - (C) Lokmany Tilak
  - (D) Gopal Krishna Gokhale

- 13) Who established 'Indian Home Rule Society' in London?
- (A) Madanlal Dhingara
  - (B) Shyamji Krishna Verma
  - (C) Savarkar
  - (D) Sardar Singh Rana
- 14) Which one was Mahatma Gandhi's First Satyagraha?
- (A) Champaran
  - (B) Ahmedabad
  - (C) Kheda
  - (D) Bardoli
- 15) When was Muslim League established?
- (A) 1905
  - (B) 1906
  - (C) 1907
  - (D) 1908
- 16) When was the planning commission established?
- (A) 1947
  - (B) 1950
  - (C) 1955
  - (D) 1952
- 17) Who was the Ironman of Germany?
- (A) Hitler
  - (B) Mussolini
  - (C) Bismarck
  - (D) Napoleon

18) An 'Individual must not be economically exploited'.

- (A) Chinese Revolution
- (B) Bolshevik Revolution
- (C) American Revolution
- (D) Bloodless Revolution

19) When was the League of Nations established?

- (A) 1820
- (B) 1920
- (C) 1939
- (D) 1945

20) _____ gave a slogan "Africa-for Africans".

- (A) Wilmot Blyden
- (B) Nelson Mandela
- (C) Luthuli
- (D) Albert

SECTION - B

■ Answer the following questions from 21 to 30 in one sentence each. Each question carries 1 mark:

[10]

21) Who was the first peshwa in the Maratha Power?

22) Who was the founder of Hyderabad State?

23) During the time of which Mughal the English got the permission to establish trade factories?

24) Who gave the Mumbai Island to the English?

25) When was the supreme court established in British India?

- 26) What is Ryotwari System?
- 27) The ship making business of India was superior to which country?
- 28) For which religion did shiromani Guru Prabandhak Samiti work for social reformation?
- 29) "Swaraj is my birth right" who made this statement ?
- 30) What is cold war?

SECTION - C

■ **Answer Any 10 of the following questions 31 to 44 in short. Each question carries 2 marks.**

[20]

- 31) Discuss the history we get through the coins.
- 32) Explain the third battle of Panipat.
- 33) What is Dual Administrative Structure?
- 34) Give the form of British administrative structure.
- 35) Describe immediate cause of the Revolt of 1857.
- 36) Write any two Results of the 1857 Revolt.
- 37) Write a note on permanent settlement.
- 38) Write a note on Shyamji Krishna Verma.
- 39) Why was the Simon Commission opposed?
- 40) What is meant by Renaissance?
- 41) What is Reformation?
- 42) Give information about 'Nuclear weapons'.
- 43) Give information about Terrorist organisations.
- 44) Give information about Solar Energy.

SECTION - D

■ Answer Any 10 of the following questions 45 to 58 to the point. Each question carries 3 marks :

[30]

- 45) Give information on newspaper as the source of history.
- 46) Explain the Khalsa policy of Dalhousie.
- 47) Outline the police system of the British Government.
- 48) Write a detailed note on failure of the mutiny of 1857 (Any three).
- 49) What activities did Swami Vivekanand do for social reformation?
- 50) Write a note on Swadeshi Movement.
- 51) Write a note on Extreme Nationalism.
- 52) Write a note on non-cooperation movement.
- 53) Bring out briefly scientific inventions during the Renaissance.
- 54) Explain in brief about Versailles Treaty.
- 55) Discuss the Declaration of Human Rights by U.N.
- 56) Give names of leaders who approved the policy of Non-Alignment.
- 57) What is Terrorism ?
- 58) What is the significance of daily news journals in society.

SECTION - E

- **Answer Any 4 of the following questions 59 to 64 in detail. Each question carries 5 marks.** **[20]**

- 59) What were the reasons of stagnation in the field of Agriculture?
- 60) Give information about the social activities of the “Arya Samaj”.
- 61) Describe the progress in the field of education in independent India.
- 62) What were the objectives of establishment of the League of Nations?
- 63) Write aftermath of second world war.
- 64) Information technology has changed the world into a small village. Discuss.

